

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Ak.god. 2013./2014.

Hrvoje Špac
Čitateljske navike studenata:
na primjeru Sveučilišta u Zagrebu u akademskoj godini 2012./2013.

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Barbarić

Zagreb, 2013.

SADRŽAJ

Uvod

1. Čitanje – definicija pojma
2. Navika u okoviru čitateljske kulture
3. Zašto, kada i gdje čitamo?
4. Čitateljske navike studenata
 - 4.1. Metodologija i njeni nedostaci
 - 4.2. Demografska slika
 - 4.3. Osnovne čitateljske navike
 - 4.4. Privatne i fakultetske navike
 - 4.5. Kućna biblioteka
 - 4.6. Komunikacija pročitano
5. Zaključak

Prilog – anketa

Literatura

UVOD

Pismenost i čitanje od davnina su duboko ukorijenjeni u samo funkcioniranje i napredak društva. Čitanje kao aspekt pismenosti koji se očituje u razumijevanju i interpretiranju napisanog teksta osnova je razvoja brzine širenja i pristupa informacijama te mogućnosti obrazovanja i unaprijeđenja društva.

Daleko od toga da je jedina svrha čitanja širenje informacija i/ili obrazovanje. Čitanje ima i svoj simbolički značaj te čitatelja i kulturno 'obilježuje' ovisno o tome što čita, gdje čita i čita li uopće van okvira potrebnih za ispunjavanje obrazaca ili plaćanje računa. Kroz povijest čitanje je stvaralo socijalnu sliku o čitatelju: bilo kao pripadniku povlaštene klase ili imućnijem građaninu koji si je mogao priuštiti obrazovanje i knjigu, bilo kao stigmatu 'štrebera' i 'knjiškog moljca' nesposobnog za život u stvarnom svijetu zbog 'iskvarenosti' od strane knjiga.

No, ta veza i suživot čitanja i čitatelja nije jednostrana. Društveni, psihološki i financijski uvjeti utječu na čitatelja, modificiraju i nanovo kreiraju njegove čitateljske navike, afinitete i motivaciju. Ovisno o trenutnom statusu i načinu života čitatelja ili potencijalnog čitatelja, neka osoba može početi čitati više ili manje, promijeniti mjesto ili vrijeme čitanja, promijeniti vrstu literature koju čita itd. Razdoblja ljudskog života određuju obveze koje imamo, način odmora od njih te što smo spremni i voljni učiniti za razonodu ili osobno unaprjeđenje.

U ovom radu, osvrnut ću se na jedno od takvih razdoblja u ljudskom životu. Studiranje i studentski život koji ga neminovno prati (bili to cjelonoćni izlasci, učenje ili trčanje sa predavanja na posao i obratno) definitivno utječu na sve sfere života osobe. Čitanje kao razonoda u tom vremenu može ispaštati, ali, s druge strane, čitanje je osnovni oblik učenja koji nudi fakultetsko obrazovanje. U istraživanju sam pokušao otkriti razlike u navikama čitanja kod studentske populacije u svrhu učenja za fakultet i u svrhu razonode. Na samom početku iznijet ću osnovne definicije i teorijske postavke samog čitanja, motivacije za čitanje te ću razmotriti kakva je budućnost čitanja unutar tehnološkog napretka društva. Drugi dio rada će se zasnivati na prikazu i interpretaciji rezultata ankete provedene među studentima Sveučilišta u Zagrebu u ljeto 2013. godine preko internetskog servisa KwikSurvey.¹

¹ KwikSurveys [citirano: 2013-11-06]. Dostupno na: <http://kwiksveys.com/login-form/?message=1>

1. ČITANJE - DEFINICIJA POJMA

Baviti se temom koja je relativno općenita poput čitanja uvijek za sobom vuče problem točnog definiranja pojma koji se proučava. Postoje brojne definicije čitanja u raznim područjima znanosti. Tako čitanje možemo promatrati kao socijalni proces, proces prikupljanja i obrađivanja informacija, kao kognitivni proces itd.

Krenimo, za početak, od osnova: Hrvatski jezični portal čitanje definira kao:

*"proces vezan uz praćenje teksta kao osobni ili opći interes ili interpretacija pročitanoa."*²

Također, ako želimo proširiti definiciju, možemo pokušati pojavu čitanja objasniti preko glagola koji mu je u srži: *čitati*:

"raspoznavajući slova ili znakove, razumijevati ono što je napisano".

U engleskom govornom području riječ, prema The Free Dictionary by Farlex, 'čitanje' (*reading*) također se odnosi i na stvarne predmete ili događaje ili kao pridjev koji opisuje osobu:

- bilo koja stvar koja se može čitati; pisani ili tiskani tekst ("*any matter that can be read; written or printed text*");
- službeno ili javno recitiranje pisanog materijala ("*An official or public recitation of written material*");
- znanje stečeno od knjiga *slabo načitana osoba* ("*knowledge gained from books a person of little reading*").³

U istom rječniku, čitanje se opisuje i kao:

- čin ili aktivnost onoga koji čita ("*The act or activity of one that reads*");
- čin osobe koja čita ("*the act of a person who reads*");
- interpretacija, npr. glazbenog komada, situacije ili nečega rečenog ili napisanog ("*an interpretation, as of a piece of music, a situation, or something said or written*").

² Čitanje. // Hrvatski jezični portal [citirano: 2013-11-06]. Dostupno na: <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=baza>

³ Reading. // The Free Dictionary by Farlex [citirano: 2013-11-06]. Dostupno na: <http://www.thefreedictionary.com/>

Izuzev nekoliko skoro cikličnih definicija, gdje je čitanje proces koji obavlja čitalac, riječnička definicija čitanja se svodi na razumijevanje i interpretiranje pisanog/tiskanog materijala.

U knjizi *Tolle lege – za slobodu čitanja*, Danko Plevnik kao analogiju sa pojmom rukopis koji označava produkt piščeva rada predlaže korištenje pojma okočit kojim se "detektira značenje napisanog, a ne izgovor".⁴ Nadalje, analizira proces čitanja kroz pojavu da zreliji, iskusniji čitači čitaju tekst riječ po riječ, a ne slovo po slovo, na taj način zanemarujući moguće greške u tisku i dalje iščitavajući pravilno značenje teksta. Za njega to se postiglo stoljetnom evolucijom:

"Prvotno značenje praslavenske riječi čitati (u češkom "čisti", u hrvatskom "čteti" i "šteti", u bugarskom "čit", u poljskom "czytać", u makedonskom "čita", u ruskom "čitat", u ukrajinskom "čytáty", u bjeloruskom "čytác", u slovačkom "čitat", u gornjolužičkom "čitać") značilo je brojiti, s obzirom da je radnja brojenja povijesno prethodila pisanju i čitanju. Ta se aktivnost brojenja pokretom prstiju, nastavila unutar procesa čitanja t akoder uz pomoć prstiju. U kontekstu neprekinutog pisanja slovanje je nalikovalo brojenju slova kako ve se što sigurnuije odgonetnula napisana riječ."⁵

Za Plevnika je, dakle, čitanje interpretacija pobrojanih znakova, bilo to automatski kao cijele riječi ili znak po znak. Njegovo čitanje omogućuje razumijevanje napisanoga unutar konteksta uzevši u obzir jezike i drugačije izgovore, moguće tiskarske greške i sl. dovodeći do razumijevanja i interpretacije napisanog teksta i stvaranja okočita kao produkta čitateljeva rada.

Dijana Sabolović-Krajina, bivša predsjednica Hrvatskog čitateljskog društva, kroz svoj rad u istraživanju procesa čitanja, posebno kod mladih osoba, razmatra sociološke aspekte čitanja. Kritizira neke definicije čitanja koje ga opisuju samo kao "treću kariku u sklopu što ga još čine knjiga i čitalac"⁶ te naglašava da se ne smije zanemariti društveno-kulturnu dimenziju čitanja koje ga opisuje kao "akt komunikacije koji prenosi znanje i poruke što ga sadrže knjige":⁷

"Pismenost, koja uključuje sposobnost čitanja i razumijevanja punog značenja obavijesti i na tome zasnovanog oblikovanja mišljenja, ključni je čimbenik u aktivnom sudjelovanju pojedinca u društvu. Bez sposobnosti vještog čitanja i pisanja nemoguće je aktivno

⁴ Plevnik, D. *Tolle lege : za slobodu čitanja*. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2012. Str. 19.

⁵ Isto.

⁶ Sabolović-Krajina, D. Neki aspekti čitalačke kulture mladih. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 32, 1/4(1989), str. 71.

⁷ Isto, str. 72.

*uključivanje pojedinca u život suvremenog društva te odlučivanje o pitanjima od osobnog i društvenog interesa."*⁸

Zanimljivo je primijetiti da dobar dio istraživanja i razmatranja čitanja u obzir, skoro isključivo, uzimaju čitanje književnosti, umjetničkih djela, skoro potpuno zanemarujući društveno-kulturne aspekte čitanja znanstvene literature pa skoro čak i periodike i novina. Danko Plevnik,⁹ i Alberto Manguel¹⁰ prije njega, u knjigama koje se isključivo bave pojmom, procesom i fenomenom čitanja, težište svojih teza iznose upravo na čimbenicima koji čine kulturu čitanja književnosti, dotičući se znanstvene literature kroz filozofska djela i/ili usporedbe čitanja kod muškaraca i žena. U istraživanju o aspektima čitalačke kulture mladih Dijana Sabolović-Krajina¹¹ pokušala je doskočiti tom problemu pa je u anketi postavila pitanje o vrsti literature koju ispitanici čitaju. No, već na sljedećem pitanju na listi najomiljenijih autora nalaze se isključivo pisci književnosti. Naravno, treba uzeti u obzir i populaciju nad kojom je anketa provedena (omladina Koprivnice, između 14 i 27 godina starosti) što bi moglo objasniti zašto su pod omiljenim autorima kod srednjoškolske i osnovnoškolske omladine većinom pisci čija djela su na školskom popisu lektire.¹² Ipak, dobiva se dojam da se u svijesti ljudi čitanje skoro isključivo veže uz književnost, dok čitanje znanstvene literature, periodike i novina spada u drugi plan u tom kontekstu.

U ovom istraživanju, ipak, ću se djelomično ponijeti za primjerom Sabolović-Krajine i napraviti razliku između kulture čitanja u svrhu obrazovanja i čitanja iz osobnih potreba ili užitka te na kraju promotriti razlike i sličnosti kako studenti konzumiraju građu ovisno o njenoj namjeni.

⁸ Sabolović-Krajina, D. Čitanje – sposobnost nužna u svim medijima. //Mladi i čitanje u multimedijalnom okruženju – zbornik radova međunarodnog stručnog skupa / uredila Ivanka Stričević. Koprivnica : Hrvatsko čitateljsko društvo, 1999. Str. 5.

⁹ Plevnik, D. Nav. dj.

¹⁰ Manguel, A. Povijest čitanja. Zagreb : Prometej, 2001.

¹¹ Sabolović-Krajina, D. Neki aspekti čitalačke kulture mladih. //Vjesnik bibliotekara Hrvatske 32, 1/4(1989), str. 71-94.

¹² Isto, str. 80.

2. NAVIKA U OKVIRU ČITATELJSKE KULTURE

Budući da se rad bavi čitateljskim navikama studentske populacije, definiranje samo čitanja nije dovoljno. Nužno je objasniti i što bi predstavljala navika čitanja te kako ona kreira ili proizlazi iz kulture čitanja ili pak nečeg trećeg. Sabolović-Krajina objašnjava procese koji se odvijaju između čitanja, kulture i navike na sljedeći način:

*"Sigurno je da potrebu za knjigom, naviku čitanja, odnosno ono što nazivamo kulturom čitanja, oblikuje niz individualno i društveno određeni faktora koji proizlaze iz kulturne tradicije i kulturne politike neke sredine. U krajnjoj liniji, status knige i značaj čitanja nije moguće izdvojiti iz relacije cjelovitog vrijednosnog sistema nekog društva, od kojeg ovisi da li će se stvarati društveni uvjeti pogodni za razvijanje potrebe za knjigom i čitanjem."*¹³

Sabolović-Krajina se ovdje ponovo odvaja od jedne vrlo jednostavne definicije čitanja kao veze između knjige i čitatelja, čisto kao psihološki proces te kritizira takvo viđenje naglašavajući da je čitanje *"socijalni proces određen brojnim historijskim i suvremeni faktorima. U srži tog procesa leži potreba i navika čitanja, koja se formira u najranije, juvenilno doba."*¹⁴

Uzevši to sve u obzir te tematiku kojom se bavila u istraživanju, Sabolović-Krajina će predložiti radnu definiciju kulture čitanja:

*"ukupnost očitovanja potreba, navika i interesa za knjigom i čitanjem"*¹⁵

U definiciji možemo uočiti kako za Sabolović-Krajinu navika čitanja je jedan od ključnih čimbenika u stvaranju kulture čitanja. Navika čitanja, dakle, prethodi samoj kreiranoj čitateljskoj kulturi. Ali, je li moguće da i postojeća kultura čitanja utječe na navike koje će čitatelji razviti?

S druge strane, u diplomskom radu *Odnos motivacije za čitanje i kompetencije čitanja*, Jelena Kereković navodi naviku čitanja kao jedan od osobnih činitelja motivacije za čitanje.¹⁶ Motivaciju, općenito, definira kao *"stanje uma u kojem smo 'iznutra' pobuđeni nekim potrebama, porivima, težnjama, željama ili motivima, a usmjereni prema postizanju nekog cilja, koji izvana djeluje kao poticaj na ponašanje."*¹⁷ Navika čitanja je prema citiranoj autorici, dakle, u samoj srži individualca i potiče ga na čitanje. Skoro bi se moglo reći da, ako uzmemo naviku kao

¹³ Isto, str. 72.

¹⁴ Isto, str. 73.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Kereković, J. Odnos motivacije za čitanje i kompetencije čitanja. Zagreb : J. Kereković, 2007. Str. 7.

¹⁷ Isto, str. 1.

motivacijski faktor u obzir, čitamo zato što smo oduvijek čitali, jer smo se navikli da čitamo. Ali kako smo se navikli čitati? Zašto imamo motiva nastaviti čitati kao što smo navikli? Možemo li reći da kultura u kojoj se nalazimo i način na koji smo odrasli određuju posjedujemo li naviku čitanja ili je to inherentna ljudska osobina – potreba za čitanjem? Naravno, Kereković navodi i brojne druge faktore koji utječu na motivaciju za čitanje, uključujući i brojne vanjske utjecaje na motiviranost za čitanje, koji još jednom bacaju sumnju da upravo ta čitateljska kultura utječe na našu naviku čitanja.

Ako sada drugačije pogledamo definiciju Sabolović-Krajine vidimo jednu povratnu spregu koja vlada u odnosu čitateljske kulture i navike čitanja gdje je kultura čitanja sastavljena od navike kao jednog od svojih elemenata, a opet sama po sebi, svojim vrijednostima, ograničenjima i zakonitostima, stvara i oblikuje upravo te navike čitanja koje su joj sastavni element. No, obje definicije/kategorizacije navike čitanja razmatraju naviku *za* čitanjem, dok je meni u ovom radu cilj razmotriti navike čitanja, tj. zašto, kada, gdje, s kim i na koji način studentska populacija čita te analizira, upija i prosljeđuje pročitano.

Ako promotrimo samu čitateljsku kulturu možemo uočiti neke nove zakonitosti koje ona nameće u čitateljske navike svojih članova. Alberto Manguel u poglavlju u kojem opisuje simbolički element i moć čitanja ukazuje na to da samim čitanjem i onime što čitamo ostavljamo poruku o sebi i grupiramo se sa drugim pojedincima koji čitaju taj žanr, tog autora, tu književnu vrstu ili uopće čitaju. Knjiga u ruci govori nešto o onome tko ju drži, smješta ga unutar kulture, kako čitateljske tako i kulture uopće te time navika čitanja, od čimbenika koji kreira kulturu još jednom postaje toj kulturi podređena i od strane kulture objašnjena. Manguel u jednom odlomku daje dostatan opis te pojave te čitatelja koji su svjesni kulturnih zakonitosti u okviru kojih žive:

"Sjedeći preko puta mene u podzemnoj željeznici u Torontu, neka žena čita Penguin izdanje Borgesovih Labirinata. Želim je dozvati, zamahnuti rukom i dati joj znak da i mene isto to zanima. Ona, kojoj sam lice zaboravio, čiju sam odjeću jedva i zapazio, za koju ne mogu reći je li mlada ili stara, bliža mi je, pukim činom držanja te konkretne knjige u rukama od mnogih drugih koje svakodnevno viđam. Moja rođakinja iz Buenos Airesa bila je duboko svjesna da neka knjiga može funkcionirati kao značka, kao znak saveza, i uvijek je izabirala knjige na svojim putovanjima s istom onom pažnjom s kojom je izabirala putnu torbu. Ne bi putovala s Romainom Rolandom, jer je mislila da je to čini uobraženom, ili s Agathom Christie jer je to čini isuviše neodgojenom. Camus je bio

*prikladan za kratki izlet, Cronin za dugačk; detektivska priča Vere Caspary ili Ellery Queen bila je prihvatljiva za vikend na selu; roman Grahama Greena bio je pogodan za putovanje brodom ili zrakoplovom."*¹⁸

Jasno je kako ovakva estetika čitateljske kulture može određivati i navoditi navike čitatelja. Takva estetika vrlo lako dovodi i do pojave kojoj Stipčević posvećuje cijelo poglavlje u knjizi *Sudbina knjige*, a to je korištenje knjiga kao kućnog ukrasa u kojemu govori o "*onim skupljačima knjiga, koji ih kupuju jedino zato da bi svoje kuće ukrasili knjigama nastojeći se prikazati obrazovanijima i kulturnijima nego što to doista jesu.*"¹⁹

Posjedovanje kućne knjižnice i općenito pitanje kupovanja i načina nabave knjiga obrađeno je i u ovom istraživanju.

¹⁸ Manguel, A. Nav. dj. Str. 226.

¹⁹ Stipčević, A. *Sudbina knjige*. Lokve : „Benja“, 2000. Str. 174.

3. ZAŠTO I GDJE ČITAMO?

Razmotrimo najprije prvi dio pitanja iz naslova poglavlja: zašto čitamo? To pitanje vrlo lako se može povezati sa već spomenutom motivacijom za čitanjem, ali motivacija za čitanjem se čini nekako šira, globalnija, dok jednostavno pitanje "zašto čitamo" kao da daje razlog zašto čitamo neko specifično djelo. Ne odnosi se na motiv za čitanje općenito, već na motiv za čitanje bilo kojeg specifičnog djela.

Danko Plevnik, u razmatranju pisaca kao čitatelja govori o razlozima zbog kojih se pisci upuštaju u čitanje djela drugih pisaca te pronalazi isti povod i u mislima 'običnog' čitatelja:

"Iako je Emerson napisao da 'prvo čitamo, a onda pišemo', za čitaoca je pisanje sredstvo, a čitanje cilj, dok je piscu čitanje sredstvo, a pisanje cilj. Međutim, i jedan i drugi svojim odnosom prema tekstu traže metanoju, promjenu mišljenja i života, obraćenje."²⁰

Ovakav opis razloga za čitanje, kao načina unaprijeđivanja sebe, duhovnog razvoja i boljitka, je možda jedan od najčešćih načina "opravdanja" čitanja i odvajanja od drugih medija za provođenje slobodnog vremena. Daleko od toga da jedan takav motiv nije stvaran, točan ili uvjerljiv razlog za čitati, ali, osobno, nekako mi se čini da ponekad postaje opravdanje i/ili način pridavanja važnosti u očima i onih koji čitanju ne pridaju veću ili ikakvu važnost.

No, koliko god ovaj razlog bio učestao, nije jedini. Ivanka Stričević navodi nekoliko vrsta čitanja:

"Većina se autora, znanstvenika i stručnjaka, slaže da postoje dvije osnovne vrste čitanja: čitanje iz užitka (reading for pleasure; reading for fun) i funkcionalno čitanje (functional reading). Unutar te dvije osnovne vrste postoje i tipovi čitanja koji ih pobliže određuju, primjerice, čitanje iz užitka/zabave (reading for fun), čitanje radi informiranja (reading for information), čitanje radi stjecanja znanja (education purpose of reading) (...) Dakle, određene vještine čitanja i postupci koji se poduzimaju vode razumijevanju pročitanoj kako bi se osoba informirala ili nešto naučila."²¹

No, unatoč detaljnom razlikovanju tipova čitanja kod Stričević, možemo li reći da osoba koja se informira ili je nešto naučila samim time radi na samoj sebi i razvija se? Možemo li onda

²⁰ Plevnik, D. Nav. dj. Str. 63.

²¹ Stričević, I. Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica – uloga knjižnica u poticanju funkcionalnog čitanja i čitanja iz užitka. // Čitanje - obaveza ili užitak / uredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2009. Str. 41-49.

reći i da je Plevnikov prikaz, zapravo, 'nadređen' opisu od Ivanke Stričević te da u sebi podrazumijeva sve vrste i tipove čitanja koje autorica navodi?

Ovakvo objašnjenje razloga čitanja uvelike utječe i na drugi dio pitanja: gdje čitamo? Nekako se čini da je uvriježeno mišljenje da je za potpuno shvaćanje pročitano g teksta potreban mir i tišina, da je *"prostor za čitanje ili tihi rad važno mjesto u svakoj školskoj knjižnici jer omogućuje korisnicima razvijanje potencijala za edukaciju, informiranje, razvijanje kulturnih i rekreacijskih navika, čuvanje nacionalnoga kulturnog identiteta i sl."*²²

Manguel također pridaje veliku važnost lokaciji prilikom čitanja, ali isto tako se ne zalaže za isključivo mir i tišinu kao nužne elemente okoliša dok se čita, već smatra da *"neke knjige doista zahtijevaju opreku između njihova sadržaja i okoliša; čini se da neke knjige zahtijevaju posebne položaje za čitanje, položaje čitateljeva tijela, koje opet traži mjesta za čitanje što odgovaraju tim položajima."*²³ Gdje čitamo ostaje zanimljivo pitanje za proučiti jer svojim odgovorima kreira raznolikosti unutar same čitateljske kulture, ali i demistificira samog čitatelja spašavajući ga od predrasuda zatvorenosti u kuće, stanove i knjižnice i dozvoljavajući mu da svoje čitanje iznese na ulice, u parkove, kafiće, javni prijevoz itd. U provedenom istraživanju želio sam ustanoviti postoje li razlike u lokaciji na kojoj studenti čitaju ovisno jedino o tome čitaju li literaturu za fakultet ili nešto iz osobnog odabira nevezano uz formalno obrazovanje.

²² Bučević-Sanvincenti, L. Čitanje kao ključni čimbenik razvoja hrvatskoga društva. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49, 2(2006), str. 62-69.

²³ Manguel, A. Nav. dj. Str. 163.

4. ČITATELJSKE NAVIKE STUDENATA

Kao što je navedeno i u naslovu, odabrana skupina na kojoj se provodila anketa su studenti svih godina, uključujući i apsolvante, Sveučilišta u Zagrebu u akademskoj godini 2012./2013. Anketa se provodila putem pošte, točnije elektroničke pošte te je zbog nemogućnosti potpune kontrole istraživane skupine u tom vidu provođenja istraživanja došlo do nekih nesrazmjera u određenim demografskim osobinama onih koji su se odazvali na upitnik. Pitanja su, bez egzagtnog odijeljivanja, grupirana na osnovne podatke o ispitaniku (spol, godina rođenja, fakultet i vrsta studija te jesu li zaposleni ili nezaposleni); pitanja vezana uz osnovne navike vezane uz čitanje (vrsta građe koju najčešće čitaju, na kojem mediju i zbog kojih razloga); detaljnija pitanja vezana uz čitateljske navike s posebnim naglaskom na uočavanje razlika u čitanju literature za fakultet i iz osobnog interesa; pitanja vezana uz nabavu knjiga te posjedovanje kućne biblioteke; te na kraju pitanja o navikama preporuke i rasprave o pročitanim.

4.1. METODOLOGIJA I NJENI NEDOSTATCI

Kako je već navedeno ovaj rad će se baviti proučavanjem čitateljskih navika studentske populacije. Kako bi se to istraživanje što bolje i objektivnije provelo odlučio sam se koristiti metodom ankete. Anketa je definirana kao "istraživačka metoda u kojoj subjekti odgovaraju na niz pojmova ili pitanja u upitniku ili intervjuu."²⁴ Kao i svaka istraživačka metoda anketa ima svoje prednosti i nedostatke, ali je u ovom slučaju odabrana kao najprihvatljivija s obzirom na zadatak istraživanja. Neke od prednosti ankete su, prema Giddensu:

*"Odgovori na upitnike mogu se lakše kvantificirati i analizirati nego materijal dobiven drugim istraživačkim metodama; može se istražiti velik broj ljudi; s dovoljno novca istraživači mogu uključiti neku instituciju koja se specijalizirala za ankete i prikupljanje odgovora."*²⁵

Upravo zbog tih prednosti je anketa izabrana kao metoda u ovome istraživanju. Kako bi se proučile čitateljske navike studentske populacije bilo je potrebno prikupiti podatke o što većem broju studenata, o njihovim navikama vezanim uz čitanje te o nekoliko jednostavnih osobnih pitanja vezanih uz obrazovanje, spol, godište, zaposlenost. Anketa je u tom pogledu omogućila da

²⁴ Marconis, John J. Sociology. Englewood Cliffs : Practice Hall, 1991. Str. 44.

²⁵ Giddens, Anthony. Sociologija. Zagreb : Nakladni zavod Globus, 2007. Str. 548.

se pristupi u što kraćem vremenu što većem broju studenata, a servis KwikSurvey je taj proces još i ubrzao. Anketa je preko tog servisa prosljeđena većem broju poznanika, prijatelja i kolega s napatkom da šire dalje svojim kolegama, prijateljima i poznanicima. To sada dovodi do pitanja nedostataka ankete kao istraživačke metode. Ponovo, prema Giddensu anketom se:

*"stvara privid da su rezultati precizni, a njihova točnost zapravo može biti sporna, jer je većina anketnih odgovora jednostavna. Katkada su razine onih koji nisu odgovorili na neko pitanje visoke, posebno kada se upitnici šalju i vraćaju poštom (ili elektroničkim putem, op.a.). Nije neobično da se objavljene studije temelje na rezultatima koji su dobiveni tek od nešto više od polovice ispitanika u početnom uzorku – premda se obično, kako bi se izbjegla ta pogreška, ulaže dodatni napor da se ponovo intervjuiraju oni koji nisu odgovorili, odnosno da se zamijene drugim ispitanicima."*²⁶

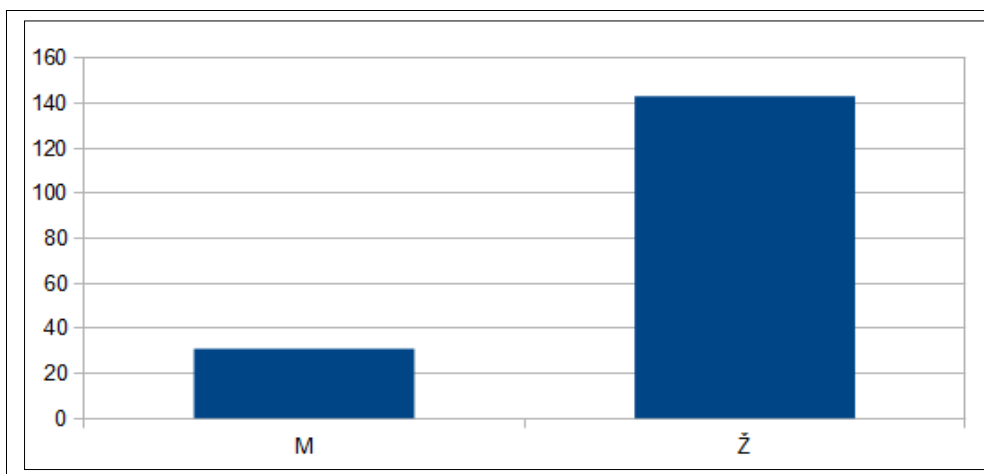
U rađenju ove ankete pojavili su se ovi problemi, ali i neki dodatni koje ću razmotriti u daljnjem tekstu kod prikaza rezultata ankete. Također, tek nakon odrađene ankete i prikupljenih podataka primijetio sam da bi za neka pitanja bio primjereniji intervju kojime bih mogao saznati detalje i bolje istražiti pojedinu čitateljsku naviku.

4.2. DEMOGRAFSKA SLIKA

Jedan od osnovnih problema ankete kao istraživačke metode pokazao se upravo na prvom dijelu rezultata gdje se ispitanike traže samo osnovni podatci o spolu, godištu, godini studija, fakultetu koji pohađaju te statusu zaposlenja, tj. jesu li nezaposleni, zaposleni preko studentskog ugovora ili u stalnom radnim odnosu.

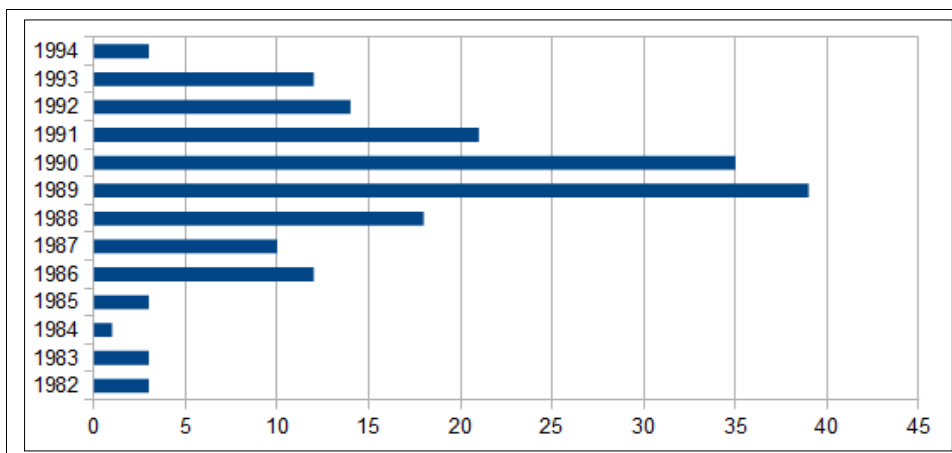
S obzirom na umanjenju kontrolu ispitanika koja se može izvršiti u anketi koja se širi elektroničkom poštom, demografska slika nije reprezentativna u pogledu spola ispitanika, godišta te studija koji pohađaju ispitanici; s druge strane, manji problem se pokazuje pri godini studija ispitanika te poslovnog statusa. Ako pogledamo samo spol ispitanika (*Grafikon 1: spol*), javlja se prvi problem gdje se vidi da je omjer izrazito na stranu ženske studentske populacije: 31 muških ispitanika (17,82%) se odazvalo na anketu i 143 ženski ispitanika (82,18%).

²⁶ Giddens, Anthony. Nav. Dj. Str. 549.

Grafikon 1: spol

Takav omjer definitivno nije reprezentativan, ali nam možda više govori o spremnosti na pristupanje anketama nego bilo što drugo. Također, ako pogledamo nalaze Hrvatskog zavoda za statistiku iz 2013.²⁷ možemo uočiti da se broj žena upisanih na fakultet povećava od devedesetih te da je u akademskoj godini 2011./2012. omjer ženskih i muških osoba upisanih na fakultet 56,8% prema 43,2% u korist žena²⁸. To, naravno, ne objašnjava u potpunosti daleko drastičniji omjer u rezultatima ove ankete, ali smatram da je važno i prikazati kako je općenito veći broj ženskih osoba upisan na fakultet te samim time povećava vjerojatnost da će ih i više odgovoriti na anketu.

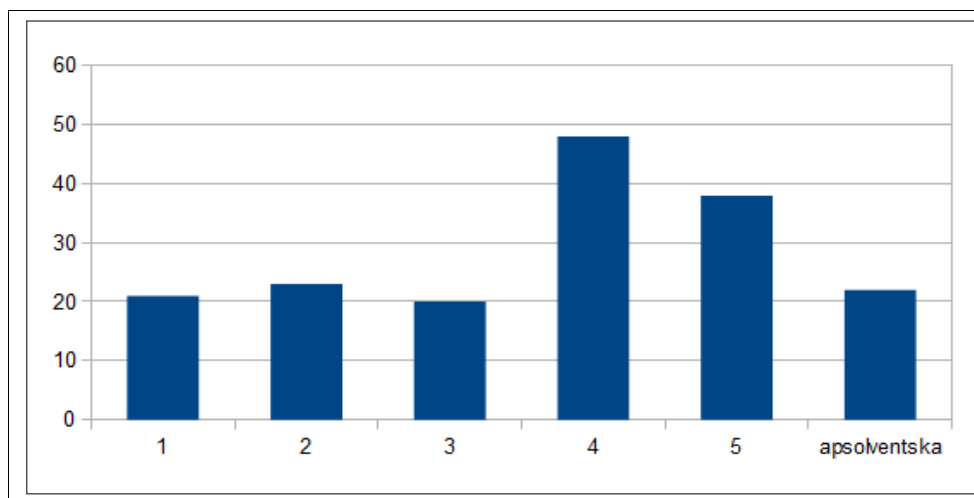

Grafikon 2: godište

²⁷ Žene i muškarci u Hrvatskoj 2013. [citirano: 25.3.2014.]. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2013.pdf

²⁸ Isto, str. 27

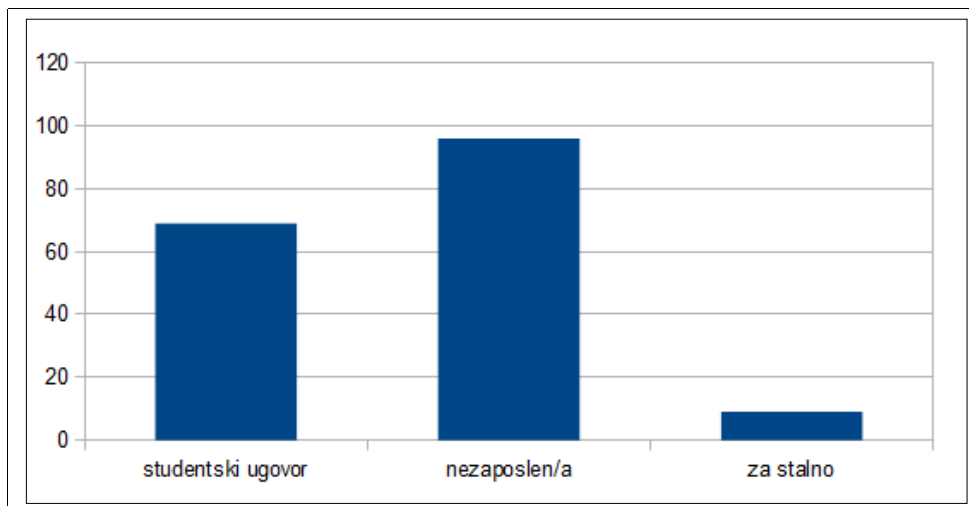
Prema *grafikonu 2: godište*, javlja se trend da je najveći broj ispitanika rođen 1989. (22,41%) i 1990. (20,11%) godine, slijede ih 1991.godina sa 12,07% i 1988. sa 10,34% rođenih ispitanika. Zatim idu 1992. (8,05%), 1986. i 1993. sa 6,90%, 1987. sa 5,75%, sa 3 ispitanika rođena te godine (1,72%) slijede 1982., 1983., 1985. i 1994.godina te na samom kraju sa jednim ispitanikom rođenim 1984.godine (0,57%).

Grafikon 3: godina studija

Takav raspored, iako bi se moglo reći da, ponovo, nije reprezentativan, poprilično se poklapa sa sljedećom stavkom: godinom studija ispitanika (*Grafikon 3: godina studija*). Ako računamo redovno završavanje fakultetskih obveza, najveći broj ispitanika bi trebao biti 4. ili 5.godina studija, s obzirom da je i najviše ispitanika upravo '89. i '90.godište. Tako dolazimo do sljedećih podataka o godini studija ispitanika: prva godina studija 21 (12,07%) osoba, druga godina 23 (13,22%) osobe, treća godina 20 (11,49%), četvrta 48 (27,59%), peta 38 (21,84%), absolventska godina 22 (12,64%) te dva (1,15%) ispitanika koji se nisu izjasnili u pogledu godine studija.

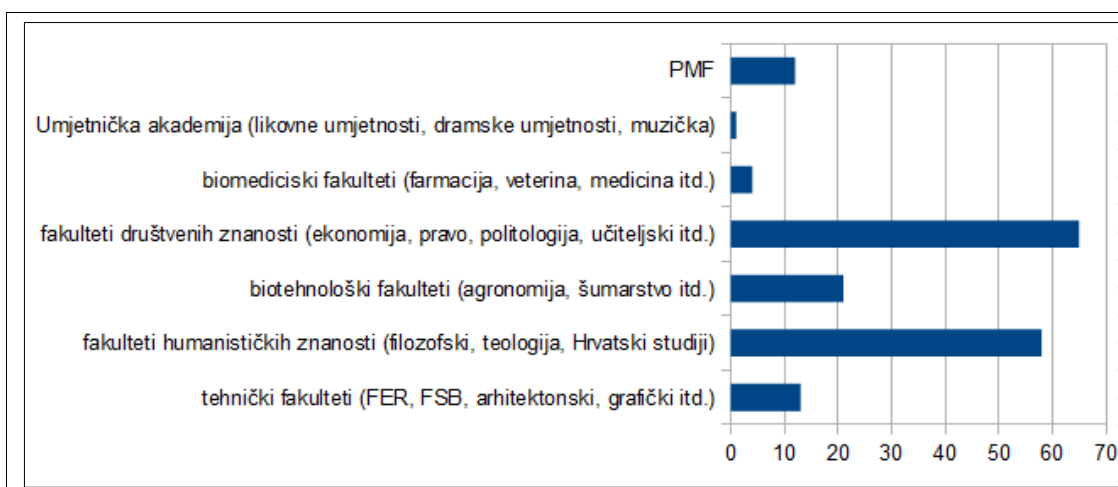
Još jedan, relativno, realan nalaz se vidi i na odgovorima idućeg pitanja, o zaposlenosti studenata: 69 ispitanika zaposleno je preko studentskog ugovora (39,66%), 96 ih odgovara da je nezaposleno (55,17%), dok ih je samo 9 odgovorilo da je u stalnom radnom odnosu (5,17%).

Grafikon 4: zaposlenost

Posljednja stavka u demografskoj slici ispitanika ankete odnosi se na fakultet koji polaze ispitanici (Grafikon 5: studij). Još jednom se tu javlja problem manjka kontrole sa anketama širenim elektroničkom poštom. Fakulteti nisu navođeni pojedinačno, već su podijeljeni po širim područjima.

Tako, najviše ispitanika pohađa studije društvenih znanosti (ekonomija, pravo, politologija, Učiteljska akademija itd.), točnije njih 65 (37,36%); slijede fakulteti humanističkih znanosti (filozofski, teologija, Hrvatski studiji) sa 58 ispitanika (33,33%), a tek dosta kasnije biotehnoški studiji (agronomija, šumarstvo itd.) sa 21 ispitanika (12,07%), tehnički fakulteti (FER, FSB, arhitektura, građevinarstvo itd.) sa 13 (7,47%), Prirodoslovno-matematički fakultet sa 12 (6,90%), biomedicinski studiji (farmacija, medicina, veterina) sa 4 (2,30%) i Umjetnička akademija sa jednim (0,57%) odgovorom.

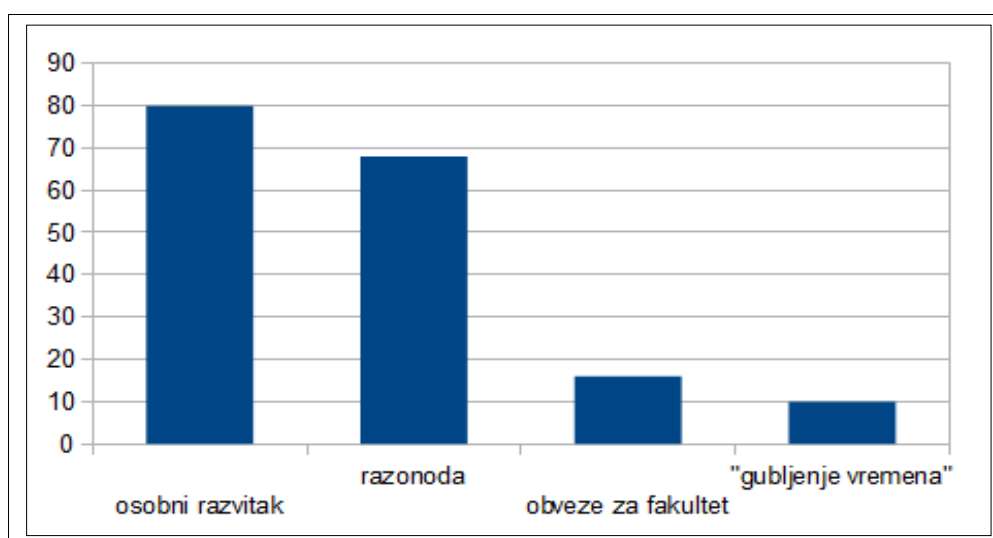

Grafikon 5: studij

4.3. OSNOVNE ČITATELJSKE NAVIKE

Kod osnovnih čitateljskih navika cilj mi je bio utvrditi općenite informacije o razlogu zbog kojega ispitanik se prihvaća čitanja, na kojem mediju, kakvu vrstu literature te na temelju čega se odlučuje što čitati, bez obzira bilo to čitanje za osobne potrebe ili čitanje literature za fakultet. Razlika u navikama čitanja s obzirom na čitanje iz osobne potrebe ili čitanje literature za fakultet detaljnije će biti istražena kasnije. Ovdje, zapravo, ću istražiti navike koje dolaze prije samog procesa čitanja, tamo gdje čitatelj ima izbor i odlučuje što i zašto će čitati.

Prvi dio tog odlučivanja bi bio motiv zbog kojega se čita. Ispitanici su dobili četiri ponuđena odgovora na to pitanje: osobni razvitak, rasonoda, obveze za fakultet i "gubljenje vremena". "Gubljenje vremena" se pomalo čini preopćenito, ali smatram da je potrebno kao ponuđeni odgovor čisto zbog jedne verzije kulture čitanja novina, časopisa i knjiga u kojima oni više služe kao sredstvo ubrzanja prolaska vremena, npr. u čekaonicama, u javnom prijevozu itd.

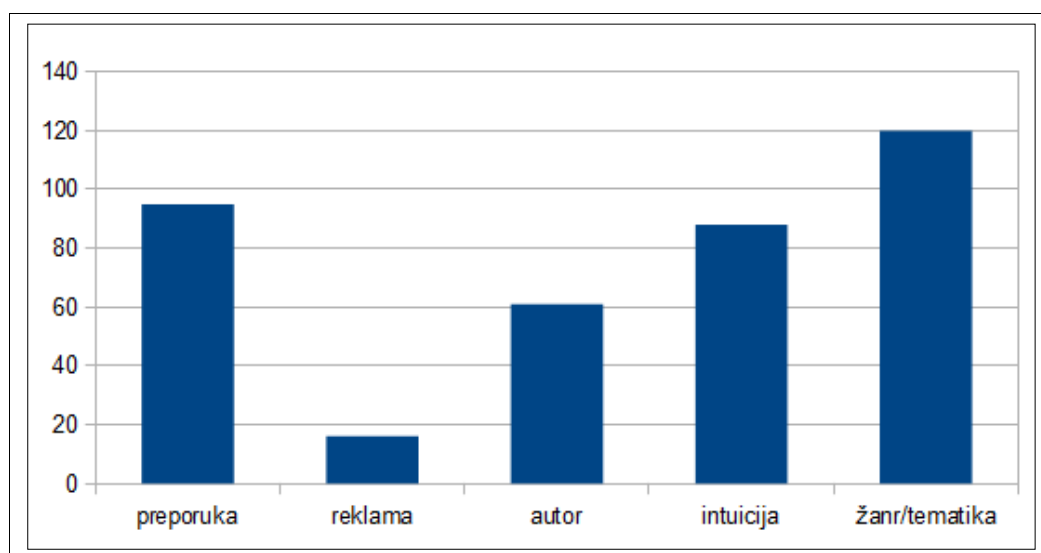
Grafikon 6: motiv čitanja

Prema rezultatima ankete (Grafikon 6: motiv čitanja), 80 ispitanika (45,98%) je odgovorilo da im je osnovni motiv za čitanje osobni razvitak; zatim slijedi motiv rasonode sa 68 odgovora (39,08%) te daleko iza obveze za fakultet sa 16 (9,19%) i "gubljenje vremena" sa 10 (5,75%) odgovora.

Kasnije u anketi postavljeno je i pitanje principa odabira literature za čitanje, ali ono po svojem smislu spada u ovu skupinu osnovnih čitateljskih navika. Na ovo pitanje ponuđeno je pet odgovora: preporuka (od strane prijatelja, člana obitelji i slično), reklama (bilo ona na televiziji,

internetu, novinama ili u samoj knjižari), autor (u smislu traženja djela autora koji je čitatelju već poznat), intuicija (što podrazumijeva skoro nasumičan način odabira literature na bez logičke osnove, već jednostavno jer se čini da bi moglo biti dobro) i žanr/tematika. Zbog mogućnosti različitih utjecaja na odabir literature u ovom pitanju ispitanici nisu ograničeni na jedan odgovor već im je ponuđeno da odaberu sve oblike utjecaja na njihov odabir.

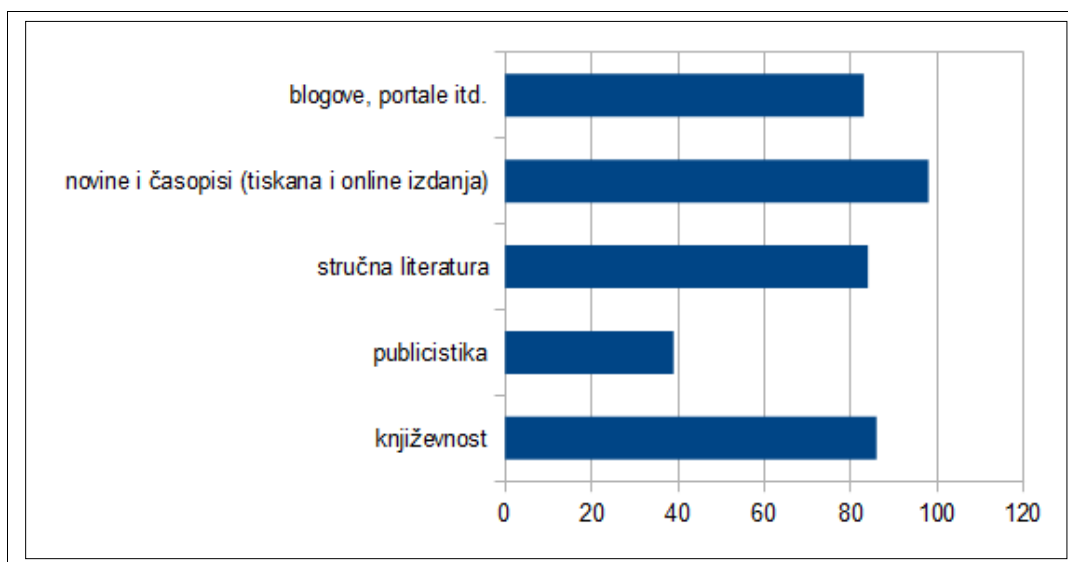
Grafikon 7: odabir literature prikazuje odgovore ispitanika. Najviše ispitanika je odgovorilo da bira štivo na temelju žanra/tematike (120 odgovora), zatim slijede preporuka (98 odgovora) i intuicija (88 odgovora), zatim autor (61 odgovor) i na kraju reklama sa 16 odgovora.

Grafikon 7: odabir literature

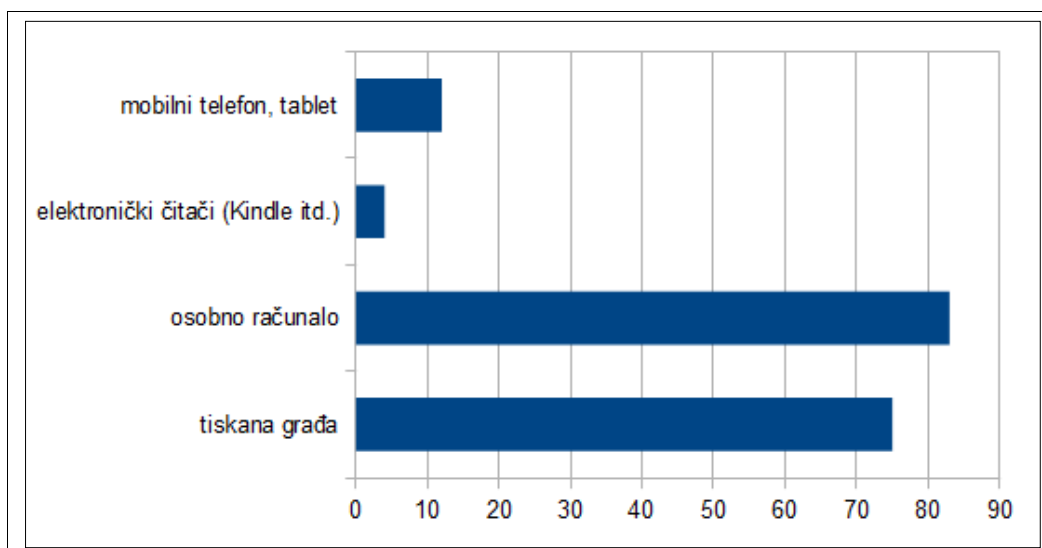
U okviru osnovnih čitateljskih navika postavljeno je i pitanje vrste literature koja se čita. Ponovo, pitanje je omogućavalo odabir više od jednog od ponuđenih odgovora: književnost, publicistika, stručna literatura, novine i časopisi (tiskana i mrežna izdanja) te blogovi, portali itd.

Rezultati odgovora na ovo pitanje su sljedeći (*Grafikon 8: vrsta literature*): najviše odgovora su dobili novine i časopisi (98), zatim slijede književnost (86 odgovora), stručna literatura (84 odgovora) i blogovi, portali itd.(83 odgovora) te sa najmanje odgovora publicistika (39).

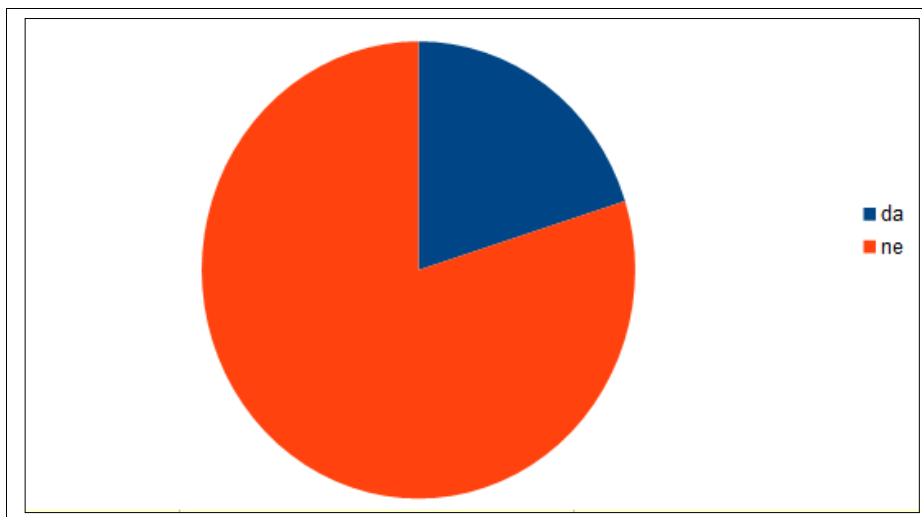
Grafikon 8: vrsta literature

Posljednje pitanje u okviru osnovnih čitateljskih navika je medij na kojemu ispitanici čitaju. Odgovori su bili ovakvi (Grafikon 9: medij): osobno računalo 47,70% (83 odgovora), tiskana građa 43,10% (75 odgovora), mobilni telefon, tablet i slično 6,89% (12 odgovora) te elektronički čitač 2,29% (4 odgovora).

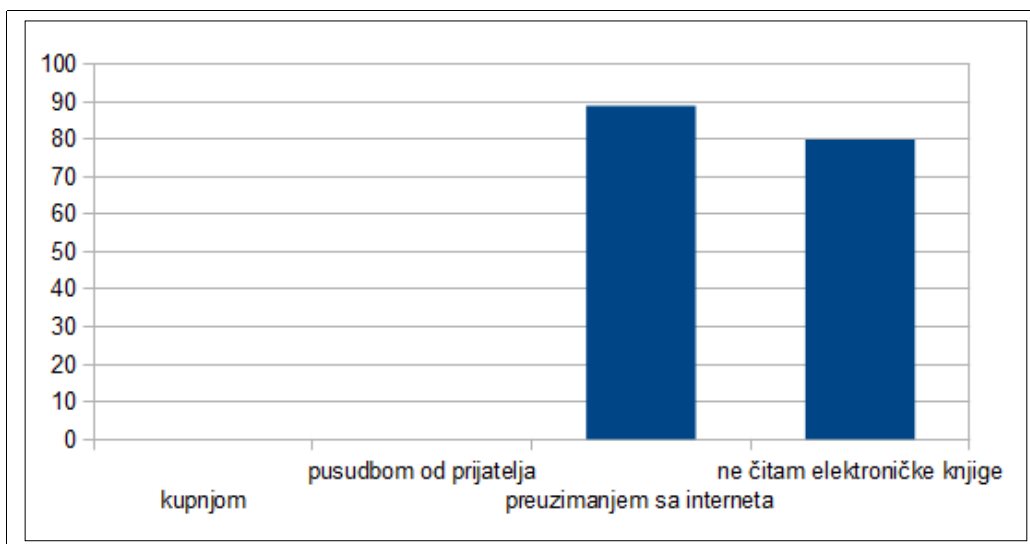
Grafikon 9: medij

Pod osnovne čitateljske navike zanimljivo je navesti rezultate još jednog pitanja koje se pojavljuje kasnije u upitniku, gdje se istražuje koliko su elektronički čitači zaživjeli kod studentske populacije te načine na koje studenti nabavljaju elektroničke knjige.

Grafikon 10: posjedovanje e-čitača

Da ne posjeduje elektronički čitač odgovorilo je 135 ispitanika (77,59%), 34 (19,54%) ih je odgovorilo da posjeduje elektronički čitač, a 5 (2,87%) ispitanika nije odgovorilo na pitanje. Usporedno s time postavljeno je pitanje o nabavi elektroničkih knjiga, gdje vidimo da niti jedan ispitanik nije odgovorio da elektroničke knjige nabavlja kupnjom ili posudbom od prijatelja. S druge strane, 89 (51,15%) ih je odgovorilo da elektroničke knjige nabavlja preuzimanjem sa interneta, a 80 (45,98%) ih je odgovorilo da uopće ne čita elektroničke knjige (5 ispitanika, ponovo, nije odgovorilo na ovo pitanje).

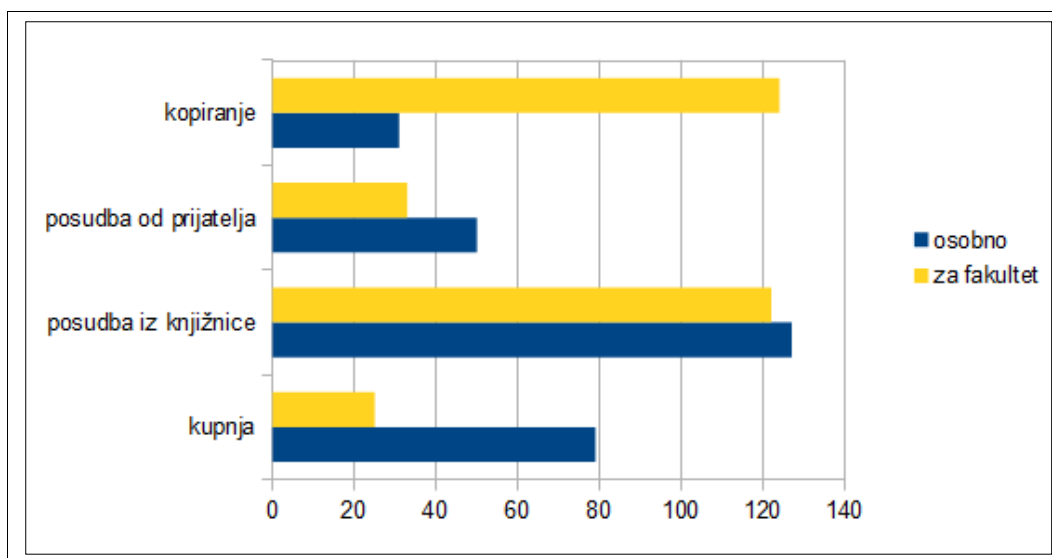
Grafikon 11: nabava elektroničkih knjiga

4.4. PRIVATNE I FAKULTETSKE NAVIKE

U ovom dijelu istraživanja cilj je bio proučiti načine na koje se čitateljske navike oblikuju ovisno o literaturi koja se čita te razdoblja unutar godine specifično važnih za studente: vrijeme tokom semestra, vrijeme ispitnih rokova i vrijeme praznika. Također postavljeno je i pitanje vezano uz nabavu literature za čitanje, bilo iz osobnog interesa ili za potrebe studija.

Promotrimo prvo rezultate načina nabave literature kod studentske populacije. Postavljena su dva odvojena pitanja o nabavi literature, jedno o nabavi iz osobnog interesa i drugo o nabavi fakultetske literature. Oba pitanja su imala iste ponuđene odgovore: kupnja, posudba iz knjižnice, posudba od prijatelja, kopiranje. Također, na ovo pitanje je bilo omogućeno odabrati više odgovora jer smatram da nema smisla ograničiti ispitanike na samo jedan odgovor koji ne mora davati cijelu sliku.

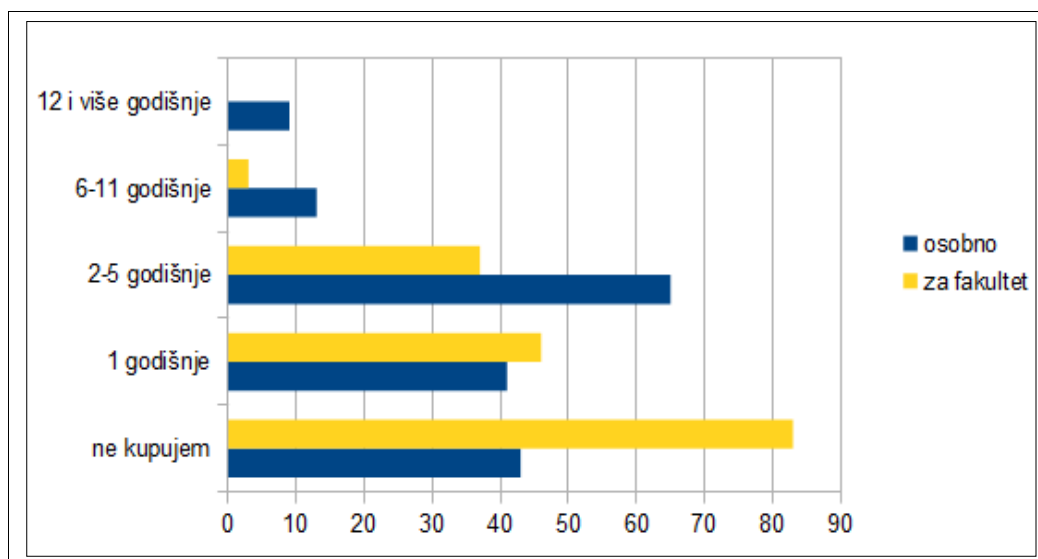
Rezultati (*Grafikon 12: načini nabave*) su, zapravo, očekivani: u oba slučaja posudba iz knjižnice je bila na samom vrhu načina nabave literature sa 127 odgovora kod nabave iz osobnog interesa te 122 odgovora kod nabave literature za studij. Posudba od prijatelja je kod obje verzije pri samom dnu sa 50 odgovora za osobni interes i 33 odgovora za fakultetske obveze. Preostale dvije stavke pokazuju velike razlike ovisno o namjeni literature. Tako je kao odgovor na način nabave knjiga iz osobnih potreba, kupnju odabralo 79 ispitanika dok je kupnju za potrebe fakulteta odabralo svega 25 ispitanika. S druge strane, knjige za osobne potrebe kopira 31 osoba dok ih za fakultet kopira njih 124.

Grafikon 12: načini nabave

Razlozi za toliko veliki udio kopiranja knjiga za fakultet vrlo očito može ležati u financijskoj nepristupačnosti te vrste literature prosječnom studentu, ali i činjenice da vrlo često je studentu potreban samo neki članak iz zbornika ili poglavlje knjige te je, ponovo iz financijskih razloga najvjerojatnije, ispalativije kopirati samo potreban dio. S druge strane, knjige koje se čitaju iz osobnog interesa češće su čitatelju kompletne zanimljive te samim time ima i više smisla da ih se kupuje, a ne smijemo ni zaboraviti nedavni trend izuzetno jeftine i pristupačne beletristike po kioscima, dućanima i štandovima koje su bez sumnje povećale broj ljudi koji si mogu i žele priuštiti kupnju knjige.

Pitanje o učestalosti kupnje literature za fakultet u usporedbi sa onom iz osobnih interesa nalazi se nešto kasnije u samom upitniku, ali zanimljivo je njegove rezultate navesti ovdje (*Grafikon 13: učestalost kupnje*).

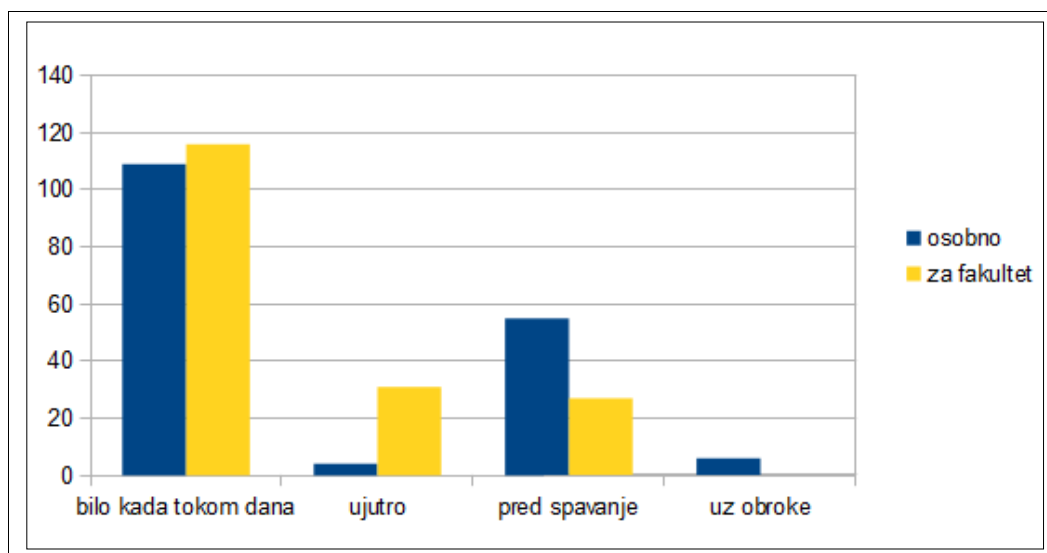

Grafikon 13: učestalost kupnje

Iz njega se vidi da je kupnja definitivno prihvatljiviji oblik nabave za knjige iz osobnog interesa nego za fakultetsku literaturu. Tako je 83 ispitanika (47,70%) odgovorilo da literaturu za fakultet uopće ne kupuje, a niti jedna osoba ne kupuje dvanaest ili više knjiga za fakultet godišnje. S druge strane, kupnju knjiga iz vlastitih interesa 65 ispitanika (37,36%) obavlja 2-5 puta godišnje, uz kupovanje jednom godišnje sa 41 odgovorom (23,56%) i 43 odgovora o ne kupovanju knjiga (24,71%) to čini glavninu učestalosti kupnje za osobne potrebe. Tu su još i 6-11 puta godišnje sa 13 odgovora (7,47%) i 12 i više puta godišnje sa 9 odgovora (5,17%). Kod nabave za fakultetsku literaturu 46 ispitanika (26,44%) je odgovorilo da kupuje jednom godišnje i 37

(21,26%) ih je odgovorilo da kupuje 2 do 5 puta godišnje; tri osobe (1,72%)9 literaturu za fakultet kupuju 6-11 puta godišnje.

Sljedeće pitanje na kojem sam pokušao otkriti razlike čitateljskih navika iz osobnih i fakultetskih potreba odnosi se na doba u danu kada ispitanici najčešće čitaju pojedinu vrstu literature. Ponuđeni odgovori na ovo pitanje su bili: ujutro, pred spavanje, uz obroke i bilo kada tokom dana (što podrazumijeva neodređena doba za čitanje koja se ne mogu opisati sa nekim od ostala tri odgovora ili koja su dovoljno nestalna da se ne bi mogla ubaciti u samo jednu kategoriju).

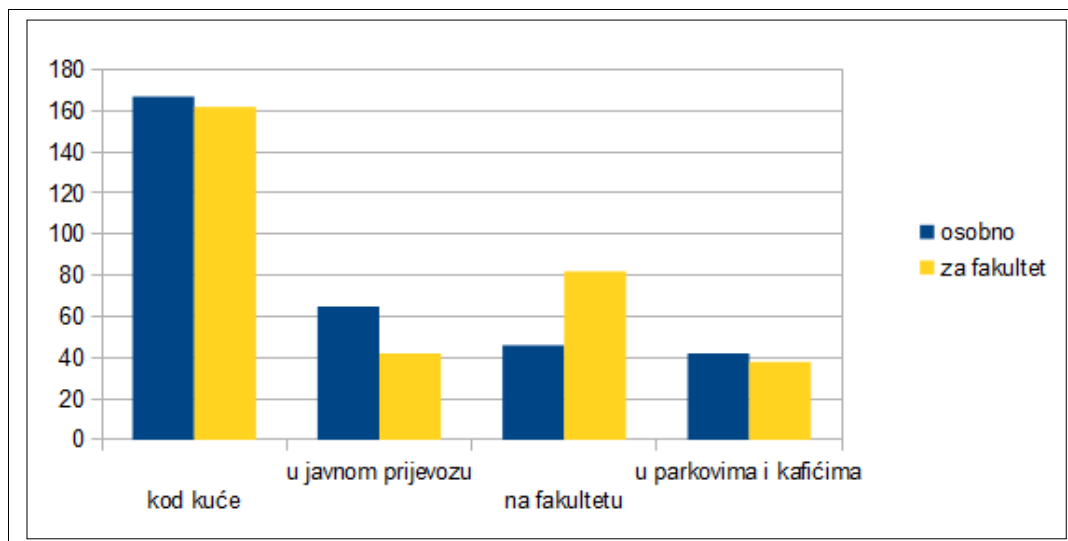
Grafikon 14: doba dana

Na rezultatima ovog pitanja (*Grafikon 14: doba dana*) se vidi da je, u stvari, odgovor *bilo kada tokom dana* bio neka vrsta zamke budući da se većina ispitanika odlučila upravo za taj odgovor: 109 odgovora (62,64%) za osobne potrebe i 116 (66,67%) za fakultetske potrebe. Nije iz odgovora jasno jesu li zaista čitateljske navike studentske populacije toliko nestalne ili su neki ispitanici pod ovaj odgovor shvatili i ostala tri odgovora te samim time mu povećali vrijednost. Kako god bilo, razlika u navikama ovisno o namjeni čitanja može se relativno dobro isčitati iz ostala tri odgovora. Tako se za čitanje ujutro opredijelilo: za osobne potrebe 4 (2,29%) ispitanika, a za fakultetske potrebe 31 (17,82%) ispitanika; za čitanje pred spavanje za osobne potrebe odlučilo se 55 (31,61%) ispitanika, a za fakultetske potrebe 27 (15,52%) ispitanika; te za čitanje uz obroke za osobne potrebe odgovoreno je 6 (3,45%) puta, dok za fakultetske potrebe nitko ne čita uz obroke.

Sljedeći element čitateljskih navika koji sam istraživao je onaj o mjestu gdje studenti čitaju. Ponuđeni odgovori u ovom pitanju, bez ograničenja na isključivo jedan, bili su: kod kuće, u javnom prijevozu, na fakultetu, u parkovima i kafićima.

Sukladno očekivanjima najveći dio odgovora je bio vezan za čitanje kod kuće (*Grafikon 15: mjesto čitanja*): 167 odgovora za čitanje iz osobnih interesa i 162 odgovora za čitanje za potrebe studija. Skoro nikakve razlike vidimo i na odgovoru za čitanje u parkovima i kafićima: 42 za osobne potrebe i 38 za potrebe studija. Male, ali zanimljivo očite razlike očituju se u čitanju u javnom prijevozu: 65 odgovora za osobne potrebe i 42 za potrebe studija; također i u odgovoru o čitanju na fakultetu gdje je 46 ispitanika odgovorilo da čita iz vlastitog interesa, dok je 82 ispitanika odgovorilo da čita za potrebe fakulteta.

Posljednji dio istraživao u okviru razlika čitateljskih navika ovisno o namjeni čitanja, bilo za osobne ili fakultetske potrebe, odnosi se na razliku količine čitanja pojedine vrste literature ovisno o tri specifična razdoblja u studentskoj godini: vremenu tokom semestra, vremenu ispitnih rokova i praznicima.

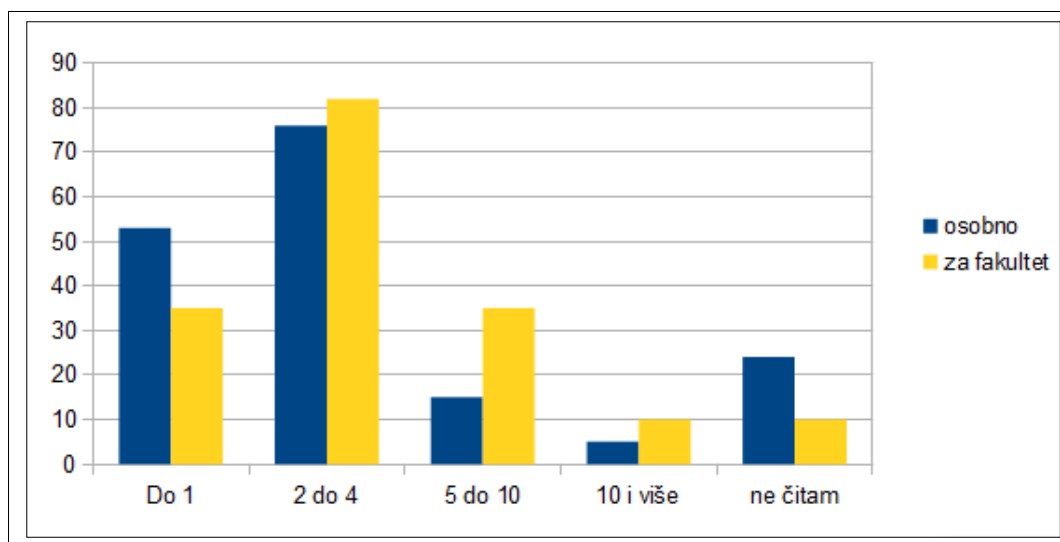
Grafikon 15: mjesto čitanja

Kroz *tablicu 1: količina čitanja* te grafove 16, 17 i 18 prikazat ću rezultate ove skupine pitanja. Tokom semestra čitanje iz osobnog interesa i za potrebe fakulteta više-manje je ujednačeno oko dvije do četiri knjige mjesečno, ali ima manjih razlika kod čitanja većeg broja knjiga mjesečno (gdje predvodi čitanje za fakultetske potrebe) te ne čitanja uopće i čitanja do jedne knjige mjesečno (gdje je veći broj odgovora kod čitanja iz osobnog interesa).

tokom semestra	osobno		za fakultet	
Do 1	53	30,46%	35	20,11%
2 do 4	76	43,68%	82	47,13%
5 do 10	15	8,62%	35	20,11%
10 i više	5	2,87%	10	5,75%
ne čitam	24	13,79%	10	5,75%
	173	99,42%	172	98,85%
tokom rokova				
Do 1	71	40,80%	27	15,52%
2 do 4	28	16,09%	65	37,36%
5 do 10	4	2,30%	54	31,03%
10 i više	2	1,15%	14	8,05%
ne čitam	68	39,08%	11	6,32%
	173	99,42%	171	98,28%
tokom praznika				
Do 1	21	12,07%	61	35,06%
2 do 4	72	41,38%	34	19,54%
5 do 10	36	20,69%	7	4,02%
10 i više	22	12,64%	1	0,57%
ne čitam	18	10,34%	67	38,50%
	169	97,12%	170	97,69%

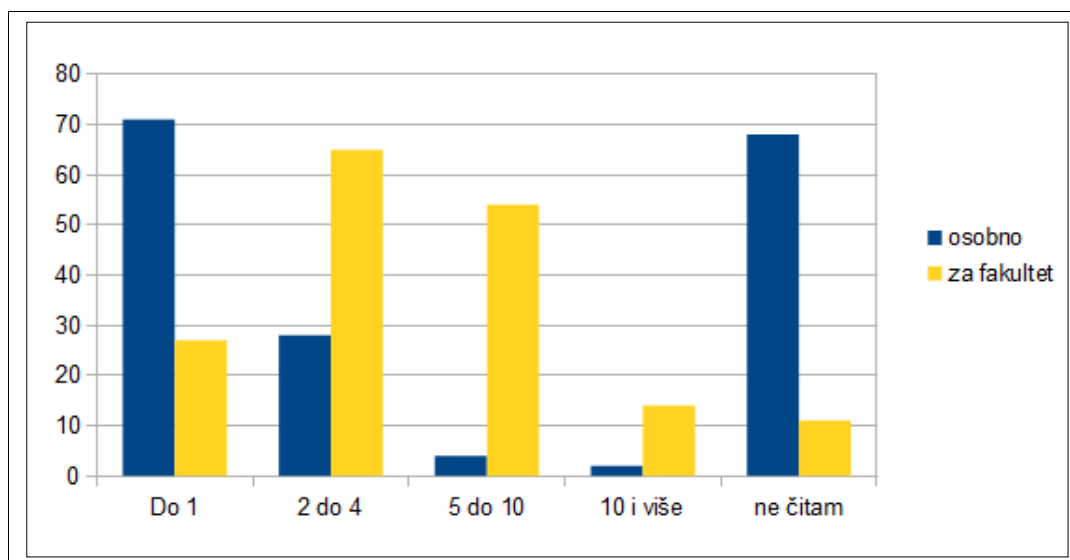
Tablica 1: količina čitanja

Kod čitanja tokom ispitnih rokova i tokom praznika vide se prve drastične razlike. Tako je odgovorilo da ne čita ili čita do jedne knjige mjesečno tokom ispitnih rokova zajedno 79,88% ispitanika (39,08% i 40,80%) dok ih 68,39% čita između dvije i deset knjiga mjesečno za potrebe fakulteta. S druge strane, rezultati pokazuju da tokom praznika 38,50% ispitanika uopće ne čita literaturu vezanu za fakultetske obveze dok ih 41,38% čita od dvije do četiri knjige mjesečno iz osobnog interesa.

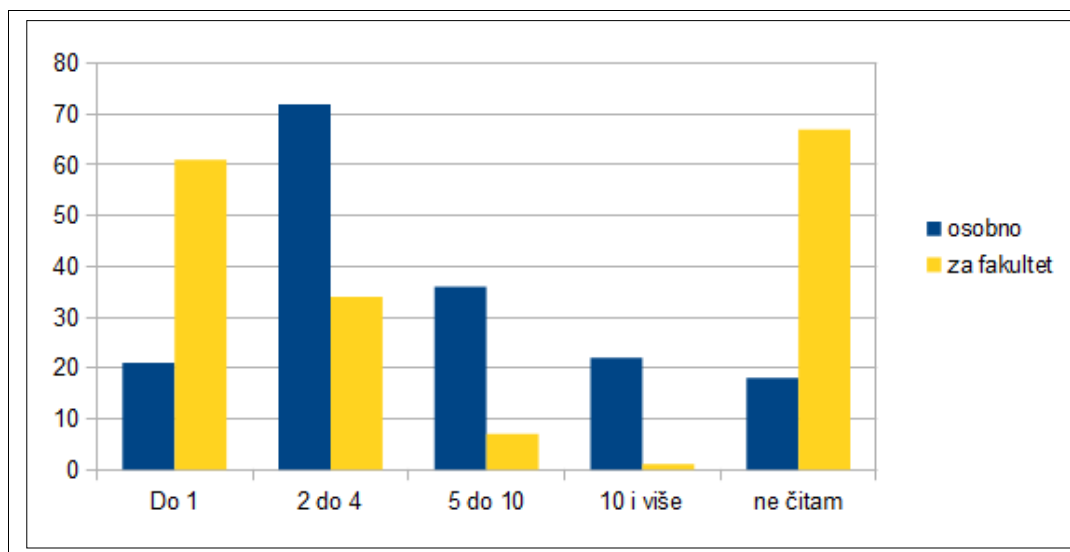

Grafikon 16: količina čitanja (semestar)

Ovakvi rezultati su i očekivani i realni te odaju neku vrstu "odgovornosti" studenata. Jer, ako uzmemo kao pretpostavku da se čitanje za osobne potrebe teško ili nikako može primijeniti na studij, usmjerenost na čitanje fakultetske literature tokom ispita i odmor od iste tokom praznika je pokazuje trend koncentriranosti na ispite dok su ispiti aktualni te vrijeme potpunog odmora od fakultetskih obveza tokom praznika i veće koncentracije na osobne čitateljske potrebe, bile one vezane uz struku, beletristiku ili nepostojeće (10,34% ispitanika uopće ne čita tokom praznika).

Grafikon 17: količina čitanja (rokovi)

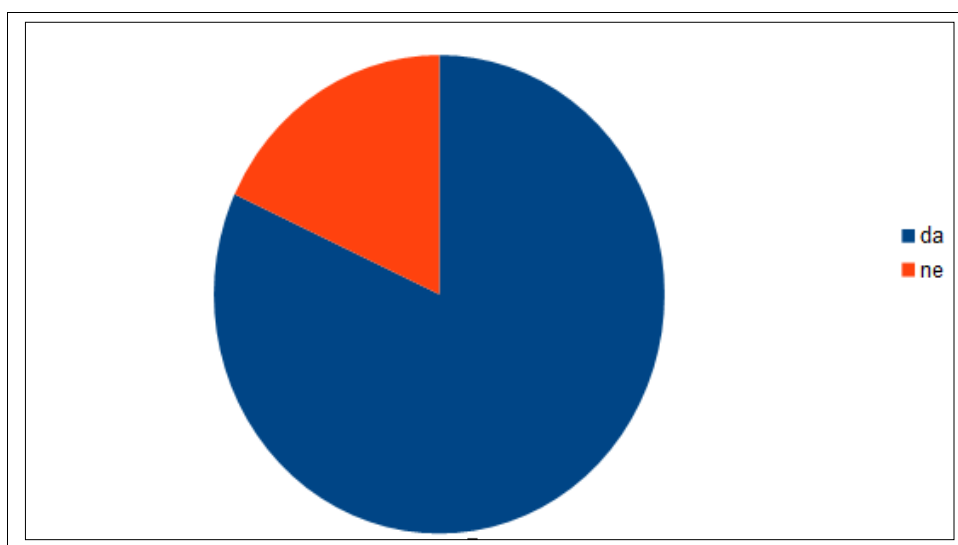

Grafikon 18: količina čitanja (praznici)

4.5. KUĆNA BIBLIOTEKA

Unutar četiri pitanja vezana uz posjedovanje te vrstu i količinu građe u kućnim bibliotekama može se promotriti drugačiji pogled na studentsku nabavu knjiga, tj. od prikupljene građe tokom godina – bilo za fakultet ili iz osobnih potreba, tiskane knjige ili fotokopije - koliko, zapravo, se skuplja i stvara koliko-toliko smisljena cjelina. U ovom bloku pitanja istraživao sam posjeduju li uopće studenti kućnu biblioteku, koliko jedinica građe ta biblioteka posjeduje, na kojem je mediju te koja vrsta literature je najzastupljenija.

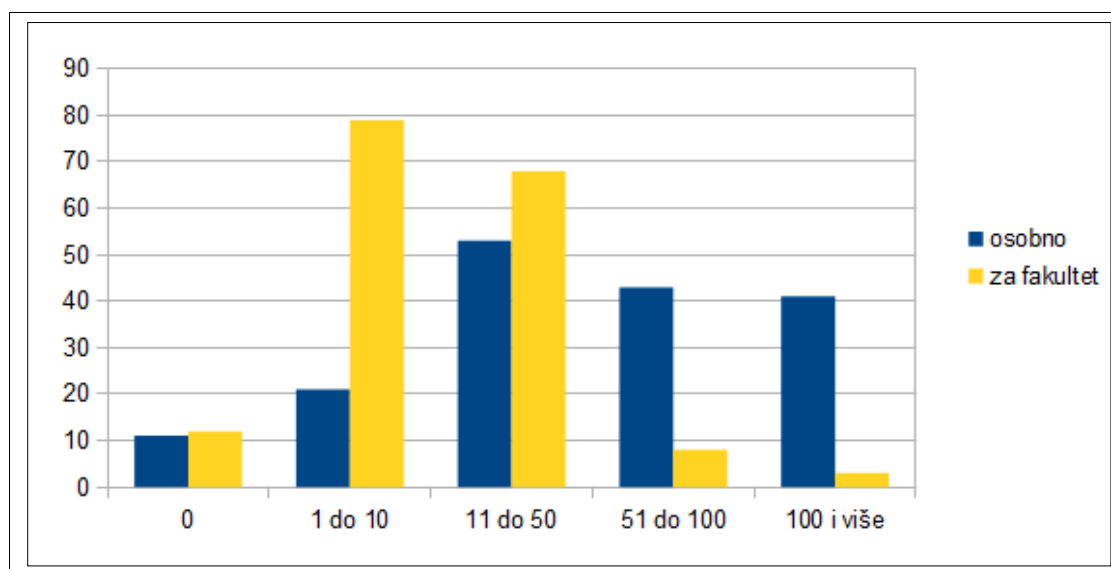
Kod pitanja o posjedovanju kućne biblioteke zanemarena je činjenica da postoji mogućnost da je neki dio te biblioteke, potencijalno velik, naslijeđen od roditelja, ali smatram da nije bilo previše potrebno detaljno ulaziti u vlasništvo pojedine knjige. Tako je, prema *Grafikonu 19: kućna biblioteka* potvrdno odgovorilo 140 ispitanika (80,46%), 31 (17,82%) je odgovorilo da ne posjeduje, a tri ispitanika nisu odgovorila na pitanje.

Grafikon 19: kućna biblioteka

No, ovaj odgovor sam po sebi ne govori mnogo. Između ostaloga ne govori o tome što ispitanici smatraju pod kućnom bibliotekom, tj. koliko knjiga mora u njoj biti da bi se mogla zvati bibliotekom? Količinu građe koju studenti imaju u kućnoj biblioteci ispitujem u idućem pitanju. Kroz ovo pitanje dolazim do nekih nelogičnosti u odgovorima ispitanika jer je na pitanje o količini knjiga u kućnoj biblioteci njih 11 (6,32%) odgovorilo da nema ni jednu knjigu iz osobnog interesa u biblioteci, a njih 12 (6,90%) je odgovorilo da ne posjeduje niti jednu knjigu za fakultet u kućnoj biblioteci. Uz uvjet da je 169 ispitanika odgovorilo na pitanje o knjigama za osobnu

uporabu, a 170 o knjigama za fakultet, dolazimo da zaključka da je brojka od 31 osobe koje su odgovorile da ne posjeduju kućnu biblioteku u prethodnom pitanju ili pogrešan ili velika većina tih osoba smatra da tek veća količina skupljenih knjiga tvori knjižnicu te da desetak ili nešto više jedinica građe na nekom mjestu jednostavno nije dovoljno da bi se ono smatralo knjižnicom.

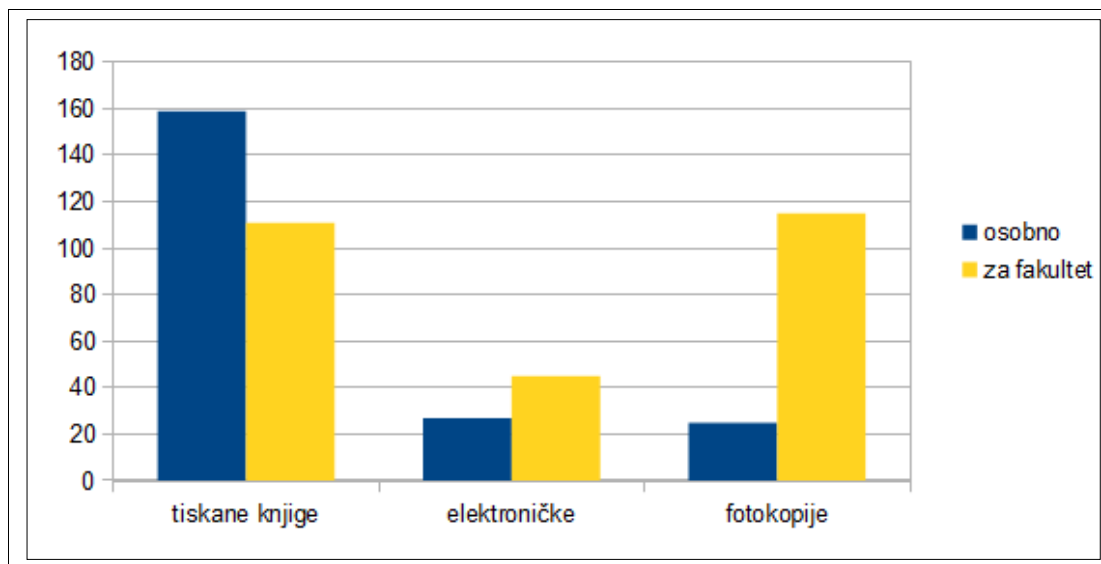
Grafikon 20: veličina knjižnice

Bilo kako bilo, sukladno očekivanjima dobivenim od rezultata pitanja o kupnji literature, rezultati pokazuju trend jačeg posjedovanja literature za osobne potrebe nego za potrebe fakulteta. Tako je odgovor da posjeduju 1 do 10 knjiga u knjižnici, za osobne potrebe odabran 21 (12,07%) put, a za potrebe fakulteta 79 (45,40%); odgovor 11 do 50 knjiga odabran je za osobne potrebe 53 (30,45%) puta, za fakultet 68 (39,08%) puta; odgovor 51 do 100 za osobne potrebe odabran je 43 (24,71%) puta, a za potrebe fakulteta 8 (4,60%) puta; te odgovor o posjedovanju više od stotinu knjiga za osobne potrebe odabran je 41 (23,56%) put, dok je za potrebe fakulteta odabran samo 3 (1,72%) puta. Iz ovakvih rezultata još jednom se vidi da je kupnja i posjedovanje literature potrebne za fakultet manje masovna od prikupljanja literature iz osobnog interesa.

Iduće je bilo utvrditi kakvu vrstu građe studenti imaju u svojim privatnim knjižnicama. Još jednom, ovo pitanje je razdijeljeno kako bi se ustanovile razlike u mediju građe ovisno je li ona nabavljena iz osobnog interesa ili za potrebe fakulteta i ponovo ispitanici nisu ograničavani na samo jedan odgovor kako je logično da osoba posjeduje sve ti vrste građe u isto vrijeme.

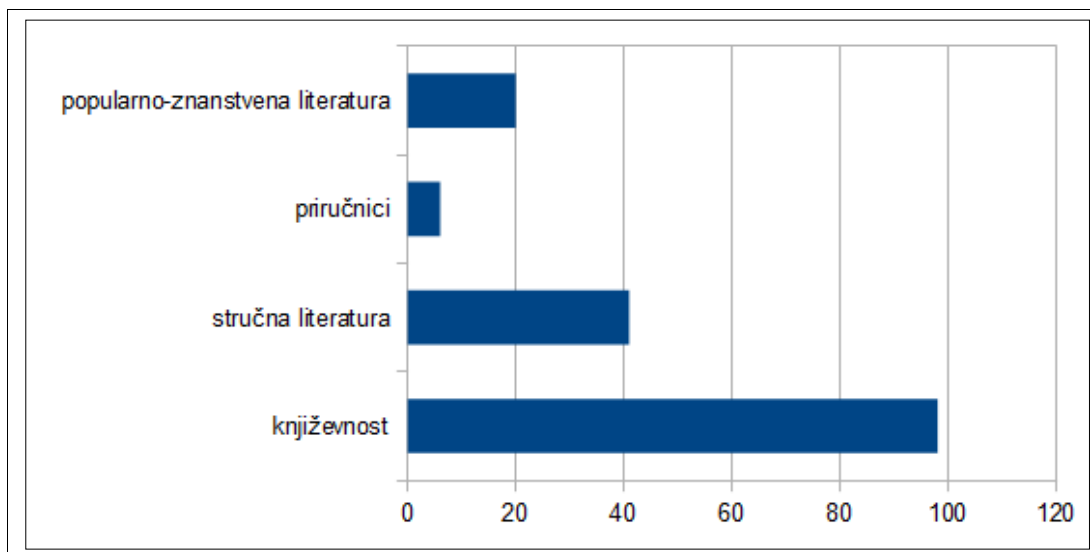
Za tiskanu građu iz osobnog interesa se odlučilo 159 ispitanika; njih 27 je odgovorilo da ima elektroničke knjige, a 25 da ima fotokopije. S druge strane za potrebe fakulteta 111 ispitanika

je odgovorilo da posjeduje tiskane knjige, 45 da ima elektroničke i 115 ih čuva fotokopiranu fakultetsku literaturu. Visoki postotak tiskanih knjiga za osobnu uporadu se, još jednom, slaže sa rezultatima nabave knjiga, ali isto tako se i veliki broj fotokopija literature za fakultet slaže sa prijašnjim nalazima. Jedina nepodudarnost je vrlo velik broj odgovora o posjedovanju tiskane literature za fakultet s obzirom na vrlo malen broj ispitanika koji su se izjasnili da kupuju knjige za potrebe fakulteta.

Grafikon 21: medij u knjižnici

Na kraju ovog bloka, ispitivao sam koja vrsta literature je dominantna u kućnim knjižnicama studenata. Književnost je kao dominantnu vrstu građe odabralo 98 ispitanika (56,32%), stručna literatura je odabrana 41 (23,56%) put, priručnici 6 (3,45%) puta i popularno-znanstvena literatura 20 (11,49%) puta.

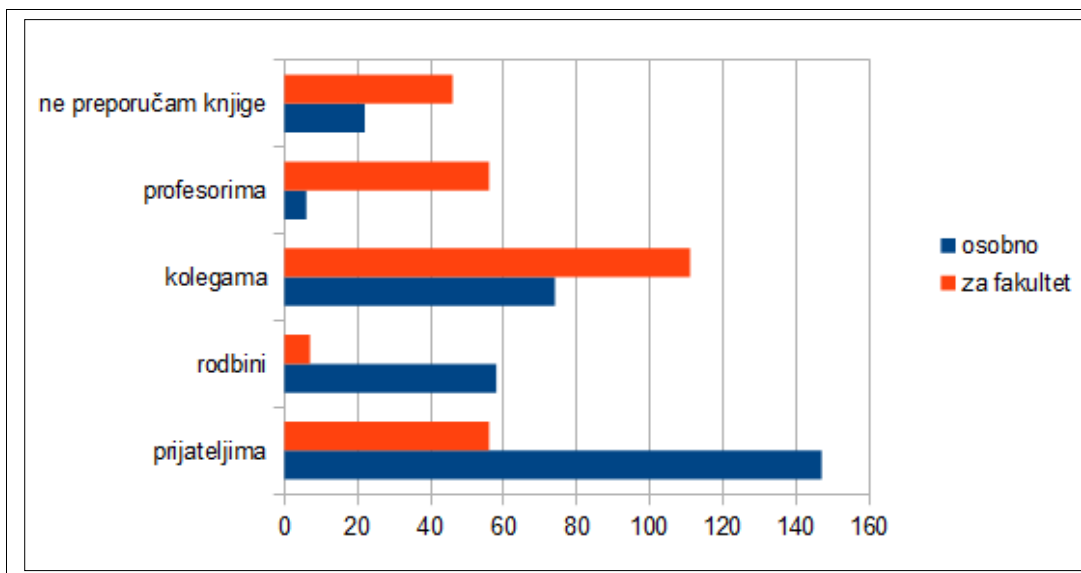

Grafikon 22: vrsta građe u knjižnici

4.6. KOMUNIKACIJA PROČITANOG

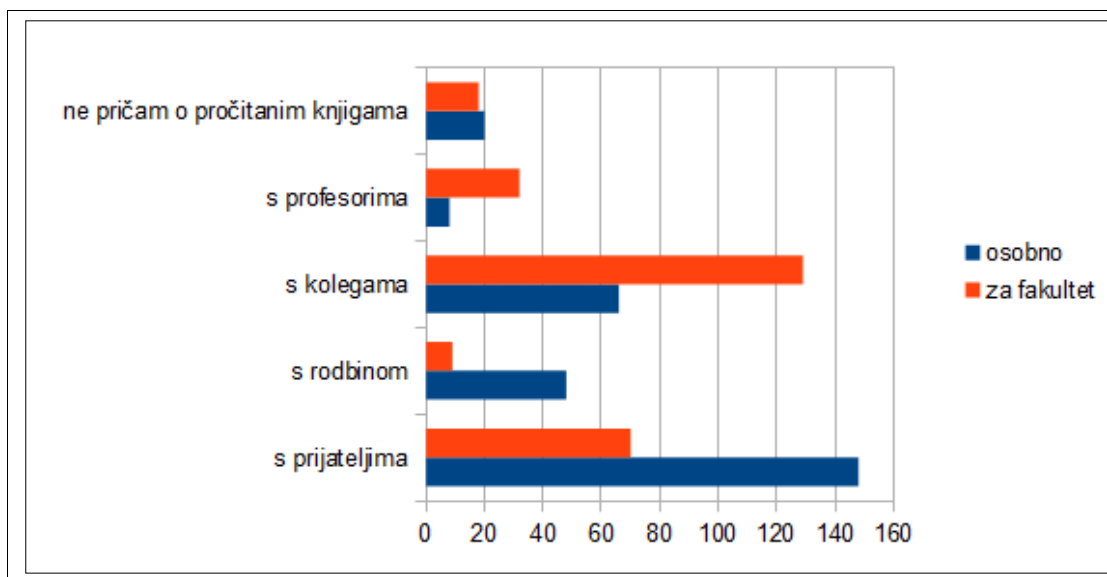
Na kraju ankete ispitivao sam o čitateljskom procesu nakon pročitano djela, tj. koliko se u studentskoj čitateljskoj populaciji preporučaju knjige i raspravlja o njima, bilo djela čitana iz osobnog interesa, bilo kao obaveza za studij. Na oba pitanja ispitanici nisu bili ograničeni na samo jedan odgovor.

Na pitanje o preporučanju knjiga ispitanici su mogli odgovoriti da preporučaju knjige prijateljima (osobni interes 147 odgovora, za fakultet 56), rodbini (osobni interes 58 odgovora, za fakultet 7), kolegama s fakulteta (osobni interes 74 odgovora, za fakultet 111), profesorima (osobni interes 6 odgovora, za fakultet 56) i da ne preporučaju knjige (osobni interes 22 odgovora, za fakultet 46). Ovi rezultati pokazuju očekivano stanje u kojem se, najčešće, knjige preporučaju, ovisno o njihovoj namjeni, krugu ljudi koje bi takva literatura mogla interesirati. Zanimljivo je, i očekivano, da se slični rezultati dobivaju i u okviru rasprave o pročitano djelu.

Grafikon 23: preporuka pročitano

Ponudeni odgovori na pitanje o raspravljanju o pročitanoj literaturi bili su isti kao i na prethodno pitanje o preporukama knjiga. Također kao i u prošlom pitanju, rezultati su bili očekivani u smislu da se rasprave oko pročitane literature odvijaju sa publikom koju, potencijalno, zanima takva tematika ili koja ju može razumijeti.

Grafikon 24: rasprava o pročitano

Tako je na pitanje o raspravljanju o pročitanoj literaturi 148 ispitanika odgovorilo da sa prijateljima raspravlja o knjigama pročitanim iz osobnog interesa, a njih 70 sa prijateljima

raspravlja o fakultetskoj literaturi; 48 ispitanika odgovara da raspravlja s rodbinom o osobnim čitateljskim interesima, a 9 raspravlja o fakultetskoj literaturi; s kolegama o osobnoj literaturi raspravlja 66 ispitanika, o fakultetskoj njih 129; s profesorima priča 8 ispitanika i 32 kada je u pitanju literatura za fakultet; dok o djelima pročitanim iz osobnog interesa ne raspravlja 20 ispitanika, a o fakultetskoj literaturi ne raspravlja njih 18. Zanimljiv podatak je onaj o raspravi o fakultetskoj literaturi sa profesorima, gdje vidimo da svega 18,39% studentske populacije sa profesorima raspravlja o fakultetskoj literaturi, dok su rasprava i seminar postavljeni kao osnovni oblik poučavanja u trenutnom sustavu visokog obrazovanja. S pozitivne strane, tješi činjenica da 74,13% studenata o fakultetskoj literaturi raspravlja sa svojim kolegama pa barem na taj način se nadoknađuje nedostatak dijeljenja i filtriranja informacija.

ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je istražiti čitateljske navike studentske populacije i točnije kako te navike ovise o činjenici čita li se iz osobnih razloga ili se čita literatura za fakultet. U prvom dijelu rada razmatrao sam koncept čitanja i kulture čitanja – navike gdje, kada, zašto i što čitamo. Čitateljske navike u tom smislu čine se nerazdvojne od čitateljske kulture. Jedno utječe ne drugo i ponovo unazad. Literatura koju čitamo ovisi o okruženju u kojemu se nalazimo, dobu dana kada smo se prihvatili čitanja, a opet ovisno o vrsti literature ovisi i gdje, kada i zašto ju čitamo. S druge strane čitanje – knjige, novina, časopisa – nas obilježava kao pripadnika skupine, pogotovo čitanje u javnosti, time nas indirektno prisiljavajući da pomno biramo što ćemo čitati i gdje kako se ne bi prikazala neželjena slika.

Rezultati istraživanja na studentskoj populaciji donijeli su brojne očekivane rezultate. Osnova istraživanja zasnivala se na ideji da će postojati razlike u čitateljskim navikama ovisno o značajnim osobitostima studentskog života. Tako sam uspoređivao čitateljske navike ovisno o čitanju, nabavljanju i skupljanju literature iz osobnog interesa i literature za fakultet, posebno se osvrnuvši i kako razdoblja akademske godine utječu na čitanje jedne ili druge literature. Studenti čitaju više fakultetske literature tokom semestra i pogotovo tokom ispitnih rokova, dok iz osobnog interesa najviše čitaju tokom praznika; kupnja kao način nabave literature češći je kod građe koja se čita iz osobnog interesa, dok se fakultetska literatura više nabavlja fotokopijama, ali za obje je, ipak, najčešće posudba iz knjižnice; rasprava i preporuka pročitnog, ponovo, najčešće se odvija prema skupinama ljudi za koje je očekivano da su zainteresirani za takvu literaturu i poruke koje ona nosi; vlastiti dom dominira kao mjesto za čitanje, dok je na fakultetu češće čitanje literature potrebne za studij; najviše se čitaju novine, bilo digitalne ili u tiskanom izdanju, a dominantni mediji za čitanje su tiskana građa i osobno računalo; a kao motiv čitanja dominantni su osobni razvitak i razonoda.

Unatoč zanimljivim podacima prikupljenim iz ankete, detaljnije informacije o samim navikama nije bilo moguće prikupiti isključivo zbog formata istraživanja, tj. nedostataka ankete kao metode. Kao što sam već napomenuo, za neka pitanja i za proučavanje određenih navika intervju bi bio prihvatljivija metoda, ali tada bi se izgubilo na širini istraživanja.

Ipak, smatram da bi bilo zanimljivo i korisno detaljnije istražiti način odabira literature za čitanje te da li se on razlikuje ovisno o namjeni čitanja ili čak mediju i izvoru informacije

(npr. preporuka kao način odabira literature se može razlikovati ovisno tko preporuča i što: hoćemo li prihvatiti preporuku prijatelja, medija ili knjižare kod nabave stručne literature ili će se u tom području više vjerovati kolegama i predavačima?). Mjesto čitanja i literatura koja se na njima čita također je intrigantna za dublje istraživanje: je li zaista potreban mir i tišina za čitanje? Ili su takvi uvjeti potrebni samo za čitanje u svrhu informiranja ili u svrhu studija? Jesu li i sve teme kod studija toliko "zahtjevne" da traže mir i tišinu? Ovisi li to od osobe do osobe? Ima li netko da se bolje koncentrira uz glazbu ili u društvu kolega? Sve su to pitanja koja su se, možda, i mogla ubaciti u anketu, ali bez sumnje bi je tako činili zamornom i neprivlačnom ispitanicima, samim time joj umanjujući vrijednost. Ali, bez sumnje, sva ta pitanja su zanimljiva i vrijedna detaljnijeg istraživanja.

Nakon provedenog istraživanja ove vrste postavlja se drugo pitanje: koliko zapravo studnetski način života utječe na čitateljske navike? Utječe li drugačije na one koji su imali razrađeniju naviku čitanja od onih kod kojih je bila manje izražena kroz djetinjstvo i tinejđerstvo? Utječu li razdoblja života te obveze i stil života na naše navike kao čitatelja? Mijenja li nam se interes za određenu vrstu literature isključivo sa godinama ili na njega utječu i životne prilike? Jesmo li u mlađim godinama spremniji javno pokazivati svoje literarne ukuse ili smo baš tada sramežljivi i nesigurni oko izbora literature ili svog statusa kao čitatelja uopće? Sve su to pitanja za jedno daleko opširnije i veće istraživanje kojega su navike studentske populacije samo mali dio.

PRILOG – ANKETA

Spol: M Ž

godište:

fakultet:

1. tehnički fakulteti (FER, FSB, arhitektonski, grafički itd.)
2. fakulteti humanističkih znanosti (filozofski, teologija, Hrvatski studiji)
3. biotehnološki fakulteti (agronomija, šumarstvo itd.)
4. fakulteti društvenih znanosti (ekonomija, pravo, politologija, učiteljski itd.)
5. biomedicinski fakulteti (farmacija, veterina, medicina itd.)
6. Umjetnička akademija (likovne umjetnosti, dramske umjetnosti, muzička)
7. PMF

godina studija: 1. 2. 3. 4. 5. absolventska

zaposlenost: studentski ugovor za stalno nezaposlen/a

1. Što najviše čitate (moguće zaokružiti više odgovora)?

1. književnost
2. publicistika
3. stručna literatura
4. novine i časopisi (tiskana i online izdanja)
5. blogove, portale itd.

2. Na kojem mediju najviše čitate?

1. tiskana građa
2. elektronički čitači (Kindle itd.)
3. mobilni telefon, tablet
4. osobno računalo

3. Koji su vaši motivi za čitanje?

1. razonoda
2. osobni razvitak
3. "gubljenje vremena"
4. obveze za fakultet

4. Kako dolazite do knjiga (moguće zaokružiti više odgovora)?

1. osobno
 1. kupnja
 2. posudba iz knjižnice
 3. posudba od prijatelja
 4. kopiranje
2. fakultet

1. kupnja
2. posudba iz knjižnice
3. posudba od prijatelja
4. kopiranje

5. Kada najčešće čitate?

1. osobno
 1. pred spavanje
 2. bilo kada tokom dana
 3. ujutro
 4. uz obroke
2. fakultet
 1. pred spavanje
 2. bilo kada tokom dana
 3. ujutro
 4. uz obroke

6. Gdje čitate knjige (moguće zaokružiti više odgovora)?

1. osobno
 1. kod kuće
 2. u javnom prijevozu
 3. na fakultetu
 4. u parkovima i kafićima
2. fakultet
 1. kod kuće
 2. u javnom prijevozu
 3. na fakultetu
 4. u parkovima i kafićima

7. Koliko knjiga čitate mjesečno (tokom semestra)?

1. Osobno
 1. do 1
 2. 2-4
 3. 5-10
 4. 10+
 5. ne čitam
2. fakultet
 1. do 1
 2. 2-4
 3. 5-10
 4. 10+
 5. ne čitam

8. Koliko knjiga čitate mjesečno (tokom rokova)?

1. Osobno
 1. do 1
 2. 2-4

3. 5-10
 4. 10+
 5. ne čitam
2. fakultet
 1. do 1
 2. 2-4
 3. 5-10
 4. 10+
 5. ne čitam

9. Koliko knjiga čitate mjesečno (tokom praznika)?

1. Osobno
 1. do 1
 2. 2-4
 3. 5-10
 4. 10+
 5. ne čitam
2. fakultet
 1. do 1
 2. 2-4
 3. 5-10
 4. 10+
 5. ne čitam

10. Kako izabirete knjigu koju ćete čitati (moguće zaokružiti više odgovora)?

1. preporuka
2. reklama
3. autor
4. intuicija
5. žanr

11. Koliko često kupujete knjige?

1. osobno
 1. ne kupujem
 2. 1 godišnje
 3. 2-5 godišnje
 4. 6-11 godišnje
 5. 12 i više godišnje
2. fakultet
 1. ne kupujem
 2. 1 godišnje
 3. 2-5 godišnje
 4. 6-11 godišnje
 5. 12 i više godišnje

12. Posjedujete li elektronički čitač (Kindle, tablet itd)?

1. da
 2. ne
13. **Kako dolazite do elektroničkih knjiga?**
1. kupnjom
 2. posudbom od prijatelja
 3. preuzimanjem sa interneta
 4. ne čitam elektroničke knjige
14. **Posjedujete li privatnu (kućnu) knjižnicu?**
1. da
 2. ne
15. **Koliko imate knjiga u kućnoj knjižnici?**
1. Osobno
 1. 0
 2. 1-10
 3. 11-50
 4. 51-100
 5. 100 i više
 2. fakultet
 1. 0
 2. 1-10
 3. 11-50
 4. 51-100
 5. 100 i više
16. **Na kojem mediju su knjige u vašoj biblioteci (moguće zaokružiti više odgovora)?**
1. Osobno
 1. tiskane knjige
 2. elektroničke
 3. fotokopije
 2. fakultet
 1. tiskane knjige
 2. elektroničke
 3. fotokopije
17. **Koja vrsta građe je dominantna u vašoj knjižnici?**
1. književnost
 2. stručna literatura
 3. priručnici
 4. popularno-znanstvena literatura
18. **Preporučate li knjige koje ste pročitali (moguće zaokružiti više odgovora)?**
1. Osobno
 1. prijateljima
 2. rodbini

3. kolegama
 4. profesorima
 5. ne preporučam knjige
2. fakultet
 1. prijateljima
 2. rodbini
 3. kolegama
 4. profesorima
 5. ne preporučam knjige

19. Raspravljate li o knjigama koje ste pročitali (moguće zaokružiti više odgovora)?

1. osobno
 1. prijatelji
 2. rodbina
 3. kolege
 4. profesori
 5. ne pričam o pročitanim knjigama
2. fakultet
 1. prijatelji
 2. rodbina
 3. kolege
 4. profesori
 5. ne pričam o pročitanim knjigama

LITERATURA

1. Bučević-Sanvincenti, L. Čitanje kao ključni čimbenik razvoja hrvatskoga društva. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49, 2(2006), str. 62-69.
2. Čitanje. // Hrvatski jezični portal [citirano: 2013-11-06]. Dostupno na: <http://hjp.noviliber.hr/index.php?show=baza>
3. Giddens, Anthony. Sociologija. Zagreb : Nakladni zavod Globus, 2007.
4. Kereković, J. Odnos motivacije za čitanje i kompetencije čitanja. Zagreb : J. Kereković, 2007.
5. KwikSurveys [citirano: 2013-11-06]. Dostupno na: <http://kwiksurveys.com/login-form/?message=1>
6. Manguel, A. Povijest čitanja. Zagreb : Prometej, 2001.
7. Marconis, John J. Sociology. Englewood Cliffs : Practice Hall, 1991
8. Plevnik, D. Tolle lege – za slobodu čitanja. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2012.
9. Reading. // The Free Dictionary by Farlex [citirano: 2013-11-06]. Dostupno na: <http://www.thefreedictionary.com/>
10. Sabolović-Krajina, D. Čitanje – sposobnost nužna u svim medijima. //Mladi i čitanje u multimedijalnom okruženju – zbornik radova međunarodnog stručnog skupa / uredila Ivanka Stričević. Koprivnica : Hrvatsko čitateljsko društvo, 1999. Str. 5-6.
11. Sabolović-Krajina, D. Neki aspekti čitalačke kulture mladih. //Vjesnik bibliotekara Hrvatske 32, 1/4(1989), str. 71-94.
12. Stipčević, A. Sudbina knjige. Lokve : „Benja“, 2000.
13. Stričević, I. Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica – uloga knjižnica u poticanju funkcionalnog čitanja i čitanja iz užitka. // Čitanje - obaveza ili užitak / uredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2009. Str. 41-49.
14. Žene i muškarci u Hrvatskoj 2013. [citirano: 25.3.2014.]. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2013.pdf